

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Kerkscheuring

(Opmerkingen n.a.v. 2 Kron. 10 en 11)

III

„Rehabeam woonde te Jeruzalem, en hij bouwde in Juda vestingsteden: hij bouwde Bethlehem, Etam, . . . En hij maakte ze buitengewoon sterk. Juda en Benjamin hoorden hem toe”. 2 Kron. 11 : 5—12.
„Jerobeam versterkte Sichem op het gebergte van Efraïm, en ging er wonen. Hij trok vandaar en versterkte Penuël. . . .” 1 Kon. 12 : 25.
„Baësa, de koning van Israël, trok op tegen Juda en versterkte Rama om alle verkeer van en naar Asa, den koning van Juda, te verhinderen. . . .” 1 Kon. 15 : 17.

Rehabeam bouwde vestingsteden. Er worden er 15 opgesomd in 2 Kron. 11. Ze liggen nogal verspreid door Rehabeam's koninkrijkje. Maar dan toch zó, dat al deze vestingen bedoeld zijn als beveiliging tegen de 10 stammen, de „broeders” (11 : 4) „van de valse kerk”, die nu een permanente bedreiging gaan vormen voor zijn troon. 't Wordt namelijk altijd oorlog tussen 2 delen van een gescheurde kerk. Zie maar in 1 Kon. 15. Tot saai wordens toe: „En er was oorlog tussen Rehabeam en Jerobeam, zolang hij leefde”, 6; „En er was oorlog tussen Abiam en Jerobeam” 8; „En er was oorlog tussen Asa en Baësa”, den koning van Israël, zolang zij regeerden”. 16.

Rehabeam zoekt nu beveiliging tegen het gevaar dat hem van de broeders van het andere rijk bedreigt, door zich a.h.w. in te graven. Blijkens de eerste verzen van hoofdst. 11 heeft hij eerst het plan gehad, met wapengeweld de eenheid te herstellen. Hij had zijn legers al klaar staan om door een snelle inval erkenning voor Davids troon bij de 10 afgevallene stammen af te dwingen. Maar de HEERE liet zeggen door de dienst van de profeet Semaja: „Gij zult niet optrekken en niet strijden tegen uw broeders(!). Keert terug, ieder naar zijn huis, want door Mij is deze zaak geschied”.

Dat is het vreselijke van een kerkscheuring. Als onze zonden hebben gescheurd, en we willen later weer zo gauw mogelijk tóe gaan naaien, dan zegt de HEERE: hoho: terug die troepen. Dat gaat zó maar niet. Deze zaak is van Mij gewild. Gij hebt die ongerechtigheid begaan? Goed, nu ga Ik u daar onder besluiten. Eens gescheurd blijft gescheurd. En. . . als God verwoest, wie zal dan bouwen?

O zeker, dan gebiedt God ons het herstel van de eenheid wel, maar Hij zet ons met dat gebod a.h.w. aan het begin van een heel lange en steile weg, waar je maar moeizaam, voetje voor voetje vordert, en nog iedere keer teruglijdt ook.

Toen wapengeweld Rehabeam verboden werd, wist hij niet beter te doen dan: zich in te graven: hechte posities betrekken om vooral geen duimbreed aan de anderen te verliezen. En dan maar afwachten. Een „**egelpositie**” is de militaire term daarvoor: blijf vast in je eigen stellingen. Kom er niet uit voor een aanval, maar boor goed je stefels omhoog.

Blijkens 1 Kon. 15 paste koning Jerobeam van zijn kant dezelfde tactiek toe. Hij begon Sichem te versterken tot een machtige residentie: in de bergen, versterkte verder Penuël, om ook in het Overjordaanse een stevig steunpunt te hebben tegen eventuele infiltratie-pogingen vanuit Juda. En dat is over en

weer héél wat jaren zo doorgedaan. Baësa begint láter nogeens een ver naar Jeruzalem tóegelegen vesting te bouwen: Rama. „Om alle verkeer van en naar Asa, de koning van Juda te verhinderen”. Alle contact acht men dus in de gegeven situatie gevaarlijk.

De kerkgeschiedenis is, als het erop aan komt, nogal eentonig. Tegenwoordig gaat het na een scheuring weinig anders: eigen posities zo hecht mogelijk versterken. Wat zit er ook anders op? De jeugd flink bewapenen: „Ze moeten wéten wat er gebeurd is”. In bladen en boeken de kwesties waar het om ging al breder uitmeten, en tot in de kleinste finesses (laten) bestuderen: het kerkvolk trainen tot positiebepaling tégen de andere partij. In de persoverzichten geen gelegenheid voorbij laten gaan om de tegenpartij onder vuur te nemen, en. . . alles doen wat maar mogelijk is om contact-oefening met de anderen te voorkomen. Zo doen wij het ook vandaag. En kán dat eigenlijk wel anders? We hebben in de loop der jaren gezien, hoe sterk de zuigkracht van de overkant is, vooral voor de jeugd. De gevaren van samensprekingen, persoonlijk en in groepsverband, zijn gebleken. Er zijn er op die weg van ons afgevallen, die aanvankelijk zelf meenden, heel sterk in hun schoenen te staan.

Al is het waar, dat we door ons alleen maar tegen de anderen af te sluiten, ons niet helemaal verantwoord voelen ten aanzien van onze roeping om herstel van de geschonden eenheid te zoeken, we kunnen, om ons levenswil, dikwijls niet anders dan wat Rehabeam deed: de egelstelling betrekken.

Voor Rehabeam zat er trouwens ook hierom niet veel anders op, omdat hij van huis uit gewend is geraakt aan politieke berekening uit ongelooft. Dat was immers de zonde van zijn vader Salomo. Die durfde het, aan het eind van zijn leven, niet meer zo gelovig met de HEERE te wagen als zijn vader David had gedaan. Wel had de kerkgeschiedenis (Richteren-Samuël) duidelijk uitgewezen, dat de HEERE er een eer in stelt, Zelf over de veiligheid van Zijn volk te waken, en dat Hij dan net zo goed verlossen kan door weinigen als door velen. Daarom verbood ook de grondwet voor het koningschap in Israël (Deut. 17) juist al die regeringsmaatregelen, die bij de volkeren rondom gebruikelijk waren, ter beveiliging van volk en koning. Maar Salomo's hart werd door zijn heidense vrouwen, bij het klimmen der jaren, steeds verder afgetrokken van den HEERE, zijn God. Toen kwam de politieke berekening in de plaats van de vreze des HEEREN: flinke wapenvoorraden aanleggen, paarden inkopen, wagenmenners trainen, schatkamers aanleggen vol zilver en goud: voor de veiligheid werken.

Zó heeft Rehabeam het thuis geleerd. In die richting zoekt hij het nu ook. Hier heeft juist de oorzaak van de scheuring gelegen: Rehabeam meende nóg zwaardere schattingen op te moeten leggen, en nóg zwaarder herendiensten van Israël te moeten eisen juist om de berekende ongelooftpolitiek van zijn vader te voltooien. De schatkamers moesten vól. Paarden, wagens en ruiters waren er nog lang niet genoeg. (Ongelooft is dúúr!)

Welnu, ook ná de scheuring blijft die geest hem beheersen: oppassen, alle maatregelen treffen ter beveiliging van troontje en kroontje.

En. . . deze politiek had succes. Rehabeams forten hebben zegenrijk en samenbindend gewerkt. 11 : 12. „En hij maakte (die steden) buitengewoon sterk: Juda en Benjamin behoorden hem toe”. De schéur kon hij

UIT DE INHOUD:

Kerkscheuring (III)	K. C. S.
Spanningen in de Kerk (XXIV)	C. V.
Wat blijft er van Schriftgelooft over?	J. M.
Verstrooiing	L. V.
De zin van de Sabbat (I)	H. V.
Kritische Krabbel	Frater
Christelijke Persvrijheid (I)	D. W. L. M.
Boekbespreking	H. J. J.
Persschouw	C. V.
Kerknieuws	

niet ongedaan maken. Maar wát er te bereikén viel, bereikte Rehabeam: de twee stammen, die hem nog óver waren, kreeg hij tenminste vast in zijn greep.

„Herder Israëls, neem ter ore. . .
Wek uw sterkte op, vóór Efraïm,
Benjamin en Manasse en kom tot
onze verlossing. O God, herstel
ons. . . .”
Psalm 80.

Mogelijk heeft Rehabeam bij ál zijn maatregelen, om in elk geval Juda en Benjamin stevig in zijn greep te houden, niet zoveel pijn meer gevoeld over de scheur, waardoor de broeders en zusters van de 10 stammen, van hem waren weggerukt.

Vermoedelijk was voor hem het zwaard meer door zijn lánd dan door zijn ziel gegaan. Maar we weten — uit de Profeten en de Psalmen — dat er in Juda op zijn minst „een overblijfsel” was, een restje onder het volk, waar de wonden van de scheur áltijd bleven schrijnen. Dat blijkt wel héél duidelijk uit Psalm 80, een voorbede van Juda vóór het afgescheurde en toen reeds diep afgevalen, ja, vermoedelijk reeds in ballingschap verwórpen 10-stammenrijk. Hier aangeduid als „Efraïm, Benjamin en Manasse”. Het valt op, dat ook Benjamin wordt genoemd: alle veiligheidsmaatregelen van Rehabeam en zijn opvolgers ten spijt, is Benjamin (dat ook zo dicht aan Efraïm grensde) in later tijd tóch, althans voor een groot deel, bij het 10-stammenrijk gekomen. Er zijn méér aanwijzingen in die richting, b.v. bij Jeremia en Ezechiël.

Het is ontroerend, te vernemen, hoe het overblijfsel, dat de HEERE oprecht vreesde in Juda, voor deze afvallige en daarom zo geslagen broeders pleit en bidt. We horen in Psalm 80 hetzelfde leed klagen als bij de apostel Paulus in Rom. 9. „Ik spreek de waarheid in Christus, ik lieg niet, want mijn geweten betuigt mij dit mede **door de heiligen Geest**: ik heb een grote smart en een voortdurend hartzeer. Want zelf zou ik wel wensen gebannen te zijn van Christus ten behoeve van mijn broeders, mijn verwanten naar het vlees; immers, zij zijn Israëlieten. . . .” We leggen nadruk op de woorden „door den heiligen Geest”: we mogen noóit, in tijd van scheuring, doof worden voor de smarten des Geestes. Ook nú niet. En het is juist de troost van Gods volk als er scheuringen komen: de heilige Geest, Die in ons is, kan in die scheuring níet berusten. Hij blijft in ons bidden, met onuitsprekelijke zuchtigen: „Herder Israëls, neem ter ore. . . . Wek Uw sterkte op voor Uw volk dat van U afgevalen is. Breng die broeders bij ons wéér. O God, herstel ons. . . .”. Als wij niet meer bidden kunnen (of willen) gelijk het

behoort, dan blijft de Geest Gods voortgaan voor de andere broeders te bidden, en onze harten weer tot hen te neigen. Wij mogen dan al trachten, de grèns zo scherp mogelijk te trekken, door over en weer onze versterkingen aan te leggen, maar de HEERE kan

het niet zien, als Zijn volk gescheurd en verdeeld is. Daarom begint Hij ook aanstonds samen te voegen wat samen hóórt. Dáárvan gewagen de verzen 13—17 van 2 Kron. 11.

Valthermond, Dr.

K. C. Smouter.

Spanningen in de Kerk

XXIV

Strijd om de kerkelijke eenheid

De kerkelijke beweging van voor 1944, welke, tegen haar wil en bedoeling in, leidde tot de „vrijmaking” van dat jaar, was naar onze vaste overtuiging een **reformatorische**.

Dat blijkt ook daaruit dat door haar méér dan tevoren de kerkelijke éénwording van allen die de Here in onverderfelijkheid liefhebben met grote kracht werd nagestreefd.

In de Geref. Kerken had men zich veelal bij de gescheurdheid der kerk en de rampzalige verdeeldheid van hen die eenzelfde geloof in de Christus der Schriften beleden, gelaten, of zelfs met een zekere vreugde, neergelegd. De pluriformiteitstheorie van Dr. Kuypers deed een prachtig middel aan de hand om deze zondige stand van zaken te verdedigen of in ieder geval goed te praten.

Maar in de dertiger jaren kwam er nieuwe onrust over dat afschuwelijke kwaad. In de jongeren van die tijd — ik weet dat uit de eerste hand — kwam met het nieuwe verstaan van de kerk ook de hoop op hereniging van allen die dezelfde confessie aanvaardden als vertolking der Schrift, en de arbeid en de strijd daarvoor.

Het kerkelijk denken was vooral door het spreken en schrijven van Schilder vernieuwd geworden. Algemeen werd de statische kerkbeschouwing, welke de bestaande kerkelijke instituten als gegevenheden aanvaardde en vandaaruit af en toe ook een matte en onkerkelijke poging deed om de broeders dichter bij elkaar te brengen, losgelaten. Schilder hamerde er op, dat we bij het denken en spreken over, en dus ook bij het handelen van en in de kerk, dienden uit te gaan van het steeds voortgaande vergaderen der kerk waarmee onze Here Jezus Christus dag in dag uit bezig is. Schilder toorde daarbij hevig tegen het verabsoluteren van de eigen kerkelijke gemeenschap. En dat nieuwe zien van en handelen in de kerk moest naar veler overtuiging op hoop ook rijke vruchten opleveren in de strijd voor de kerkelijke eenheid van allen die eenzelfde dierbaar geloof deelachtig waren geworden.

En zo leefde de hoop op de kerkelijke vereniging van alle ware christenen weer op en werd het werk en de strijd daarvoor weer krachtig aangevat.

Het was vooral Schilder in wie het verlangen naar kerkelijke eenheid als een brandend vuur leefde.

„Dat zij allen één zijn” was voor hem de vertolking, ja óók en vóór alles van Christus' diepste begeerte ten aanzien van zijn discipelen, maar juist daarom ook van wat zijn eigen hart in deze vóór alles beroerde.

Midden in zijn polemische arbeid, meer dan twintig jaar voor zijn dood schreef hij aan mij, dat dat woord van Christus eenmaal bij zijn graf moest worden gelezen. En niets anders dan dat.

De methode volgens welke Schilder zijn strijd voor de eenheid voerde was die van de steeds voortgaande polemiek. Alle verschillpunten, welke de onderscheiden groepen van hen die pretendeerden de Gereformeerde confessie te aanvaarden als de weergave van hun geloof in de Schrift, moesten de onderscheidene groepen gereformeerden op tafel leggen. En dan moest worden onderzocht of die verschillen inderdaad bestonden of alleen maar fictief waren. En als ze inderdaad bestonden moest worden nagegaan of ze van die aard waren dat de kerkelijke eenheid daardoor inderdaad onmogelijk, wijl voor God ongeoorloofd, was, of dat ondanks die verschillen de eenheid in het kerkelijke om Gods wil moest worden gerealiseerd.

In het Kerkblad van de Geref. Kerken van Ned. Oost-Indië van 27 maart 1930 schreef

Ds A. Ringnalda een zeer oriënterend artikel over deze Schilderiaanse methode om de kerkelijke eenheid te bevorderen en zo mogelijk te verwerklijken.

Hij wees er daarin op, dat de vraag naar de eenheid der protestantse christenen zich in die dagen al meer toespitste op de vraag naar de juiste **methode** om met elkaar in aanraking te komen.

Vroeger had men met het oog daarop steeds gezegd: „Breng naar voren wat samenbindt”. Maar daarin kwam naar het oordeel van Ds Ringnalda in die dagen hoe langer hoe meer en zeer bewust een kentering. „Wij hebben dat, zo schreef Ds Ringnalda, allang opgemerkt in de polemiek die Ds Schilder voert in verschillende bladen, met name met hen, die van Gereformeerde belijdenis zijn. Deze vruchtbare schrijver camoufleert niets, maar brengt integendeel alle mogelijke verschillpunten helder in het licht; ja ook datgene wat anderen min of meer in nevelen houden, trekt hij in het licht. Onvermoeid is hij in zijn polemiek, die soms, naar het schijnt, futiliteiten betreft. Maar hij vervolgt ze, ontleedt ze; wijst er het achterliggende beginsel van aan; en toont duidelijk aan... wat ons scheidt van anderen.

Deze wijze van polemiseren is uiterst vermoeiend en dikwijls heel vervelend; en men voelt telkens de neiging in zich opkomen te zeggen: houdt toch op; laat het toch lopen; rafel alles niet zo uit; op deze wijze wordt de scheiding hoe langer hoe dieper! Maar dan antwoordt Ds Schilder u direct: vermoeiend is het; en voor mijn plezier doe ik het ook niet; maar dit is de enige weg, waarlangs we tot waarachtige eenheid kunnen komen. Zijn doel is waarlijk niet de polemiek zelf; maar veel eer de bevordering van de zo gewenste eenheid, maar dan geen schijn eenheid, die toch weer teleurstelling baren gaat; doch echte en duurzame eenheid. De weg is lang en oneffen; moeilijk en verdrietig; maar... is er wel een **andere** weg?”

Deze methode om de eenheid te zoeken was naar het oordeel van Ds Ringnalda inderdaad de meest juiste en meest vruchtbare. Ze is, zo schreef hij, „eerlijk, ronduit; en geeft gelegenheid zich te geven zoals men is. Men behoeft hier niet te schipperen. Men kan zichzelf zijn. En geen talent dat God gegeven heeft, behoeft hier achter gehouden te worden. Men kan elkander stichten, d.i. opbouwen, door elkaar openlijk op fouten te wijzen. Zo kunnen we verder komen. Het geloof zegt: zo **zullen** we verder komen; want dit vertrouwt en weet, dat er een diepere eenheid is, die langs deze weg duidelijk en eerlijk blijken zal”.

Zo tekende Ds Ringnalda Schilders strijd voor de kerkelijke eenheid van allen die waarlijk in Jezus Christus als hun Zaligmaker geloven.

En deze tekening is juist.

Ik herinner me nog als de dag van gisteren dat Schilder mij het nummer van het Kerkblad voor de Geref. Kerken van Ned. Oost Indië, waarin Ds Ringnalda dit schreef, stuurde. Het kwam uit Erlangen waar Schilder toen studeerde. Hij was er erg blij mee. Want het was voor hem een verademing dat temidden van heel veel wanbegrip eindelijk en publiek werd gezegd en gewaardeerd wat hem in een belangrijk deel van zijn levensstrijd bewoog en beheerste.

Het is nodig bij het lezen van wat Prof. Schilder schreef en het overwegen van wat hij deed dit alles beheersende motief van zijn polemiek ten volle tot zijn recht te laten komen.

Want er is een polemiek in verband met de kerk die alleen maar uit is op het opzoeken en demonstreren van de zonden van andere kerkgemeenschappen en de leden ervan en het ach en wee roepen daarover. Zelf poseert men

dan als de getrouwen! Er is ook een polemiek over de kerk die er alleen op uit is om de positie van de „eigen” kerk te verstevigen en met het oog daarop alles wat buiten de eigen gemeenschap is neer te halen en de kloof tussen de eigen groep en de anderen zo scherp en breed mogelijk te maken. Dat bedrijf is hoogmoedig, farizeïstisch, sektarisch. Ja, er schuilt zelfs iets demonisch in.

Maar van zo iets was bij Schilder geen sprake. Het was hem oprecht te doen om de vereniging van allen omtrent wie Christus zegt: ze zijn van mij. Juist daarom was hij b.v. reeds voor meer dan dertig jaar overtuigd dat Chr. Gereformeerden en Gereformeerden een kerkelijke gemeenschap moeten vormen. „Ik ben vast overtuigd — zo schreef hij niet lang voor zijn dood — dat God wil, dat de Chr. Gereformeerden en wij gaan samenleven. Die overtuiging heb ik al lang vóór de vrijmaking herhaaldelijk uitgesproken en **die zat er juist achter**, als ik tegen een m.i. **onjuiste** tekening van de tussen hen en ons aanwezige situatie fel opponeerde”.

En men mene niet dat Schilder zich niet bewust was van al de zorg, moeite en het verdriet welke zo'n vereniging mee zou brengen! Daarvoor kende hij het kerkelijk leven te grondig. Bekend is zijn woord: Wij moeten de vereniging met de Chr. Gereformeerden willen. Wat mij betreft: ik heb daar twintig jaar kerkelijke moeite en ook de Theologische Hogeschool in Kampen voor over!

Het streven van Schilder in deze is vaak misverstaan.

Maar toch gingen steeds meer broeders de diepste tendens ervan onderkennen.

In een herdenkingsartikel geschreven door Ds J. H. Velema in het orgaan van de Chr. Geref. Studentenbond na Schilders heengaan, wees deze ook en met nadruk op Schilders strijd voor de kerk. Schilder, zo schreef hij, „heeft geijverd voor de zuiverheid en de heiligheid der kerk, heeft Kuypers pluriformiteitsleer bevochten „ten (ambtelijken) bloede” toe en gewaarschuwd, als wachter op Sions muren, tegen alle deformationische verschijnselen in de Geref. Kerken voor en nog meer na de Vrijmaking. Bij dit alles heeft hij met al de hartstocht van zijn geladen persoonlijkheid gestreden voor de eenheid der Kerk en gehamerd op de gedachte: er kunnen in een bepaalde plaats twee ware kerken zijn, maar dan dienen zij zo spoedig mogelijk bij elkaar te komen”. Op deze woorden liet Ds Velema volgen: „In het licht van zijn strijd voor de Kerk zullen we ook zijn verhouding tot onze Kerken moeten zien. Bekend is de scherpe polemiek, die nu 25 jaren geleden gevoerd werd tussen K. S. en A(peldoorn) S(chuit). Onvriendelijke woorden zijn toen van beide zijden gevallen. In de gehouden samensprekingen, maar vooral op de Kamper synode van verleden jaar heb ik begrepen, dat Schilder deze strijd gevoerd heeft en ook na de Vrijmaking dezelfde strijd voerde, zij het op een andere wijze, omdat hij hartstochtelijk de eenheid begeerde met hen, die het dichtst bij hem stonden. Juist daarom was hij zo scherp, want hij wilde ons dwingen de verschillen te formuleren, hij wilde ons opjagen uit onze rust om met hem te vechten voor de eenheid onzer kerken. Daarom wilde Schilder praten en nog eens praten over en weer. Hoe heeft hij de Synodeleden in Kampen gestriemd, die alle contact met onze kerken wilden verbreken. Hij heeft zijn uiterste best gedaan op die Synode, om het voorstel er door te krijgen, dat men zich tot onze e.k. Generale Synode zou wenden en deputaten voor een eventuele verenigingsbespreking zou benoemen... hij wilde werkelijk twee mijlen, ja verder met ons gaan. Hij durfde het aan om te zeggen, dat zijn kerken sektarisch zouden worden als zij besloten om de Chr. Geref. Kerken links te laten liggen”.

De weg naar de vereniging van allen die de Here Christus in onverderfelijkheid liefhebben is zeer smal en aan weerszijden ervan gaapt een afgrond.

Er is namelijk enerzijds het gevaar, dat we eigen kerkelijke gemeenschap verabsoluteren; die in feite als norm en maatstaf voor ons kerkelijk handelen hanteren; voor alles wat buiten is alleen maar vlijmscherpe kritiek hebben; vanaf eigen vermeende hoogte

daarop minachtend neerzien; misschien zelfs wel met leedvermaak constateren en den volke verkondigen hoe slecht dat alles is en zo allen die buiten zijn meedogenloos afstoten.

Anderzijds is er het niet minder grote gevaar, dat we onder de hypnose van een vals eenheidsstreven met de heiligheid en de waarheid van God en zijn kerk gaan knoeien en de samenbinding zoeken van wat in Christus niet één is.

De goede weg is het onvoorwaardelijk

trouw zijn aan Gods woord speciaal in wat het over de kerk zegt en, neen, niet **ondanks** dat, maar juist **daarom** ons rusteloos bejven om met „alle nederigheid en zachtmoedigheid en lankmoedigheid” te worstelen naar de éénheid van allen omtrent wie Christus zegt: **ze zijn van Mij**.

Deze goede weg heeft Schilder ons gewezen en Hij heeft in alle oprechtheid gestreden om die ook te gaan!

C. V.

VERSTROOIING

I

Niet in 't minst om een noot van wijsheid of een notedop vol praktische kennis, laat ik soms mijn ogen langs de tabellen van de sterren dwalen.

Ik lees niet,

speel wat met vuur.

II

Alleen maar dit luisteren naar het uurwerk van woorden, de snelle taktiek van de taal. Geen tijd deelt zich mee aan het denken, de dromen cirkelen rond de discussie van klank.

Luitzen Visser.

Wat blijft er van schriftgeloof over?

Deze vraag is in onze tijd een actuele vraag. In kringen waarin men het niet zou verwachten wordt voetstoots ruimte gegeven aan ingang van radicale kritiek op de gegevens uit de heilige Schrift. In onze kringen wordt wel eens gestreden over het „gezag” van de kerkorde en van de belijdenis; buiten onze kringen vindt hoe langer hoe meer een distanciëring plaats van het geloven in de waarheid en betrouwbaarheid van de bijbelse gegevens, veelal onder invloed van moderne wijsbegeerte. Het geval van prof. Smits in ons land is bekend. We weten van de invloed die uitgaat op de kringen van de theologen van de Duitse Evangelische Kerk van de kritiek van Bultmann en van de opvattingen van Karl Barth omtrent de inspiratie van de heilige Schrift.

Niet lang geleden heeft ds Heinrich Jochums, redacteur van het maandblad „Der feste Grund” gewezen op een publicatie van prof. Herbert Braun, hoogleraar in de theologie aan de universiteit van Mainz in Duitsland, waarin deze denkbeelden publiek maakt, die een radicale kritiek op de nieuwtestamentische teksten bevatten. Prof. Braun's publicatie handelt over de heilsfeiten in het Nieuwe Testament. Hij poneert de stelling, dat datgene wat in het nieuwe Testament als heilsfeit wordt meegedeeld in werkelijkheid niet heeft plaats gevonden. Pastor Jochums schrijft dat allen, die nog in de Here Jezus geloven en dit hun geloof op de bijbeltekst gronden, er van zullen opkijken als zij van deze stellingen van prof. Braun kennis nemen. Zij zullen zich wel moeten afvragen of zoiets aan de aankomende predikantengeneratie van West-Duitsland aan een evangelisch theologische faculteit mag worden voorgezet. Kan de Evangelische Kerk in West-Duitsland dit stilzwijgend dulden? Moet de tolerantie zo ver gaan in de kerk, dat dergelijke aanvallen op het evangelie maar rustig mogen plaats vinden en dat de aanstaande dominees dit als „theologische wetenschap” zich opgedist krijgen? Als zij het gaan overnemen kunnen zij dan nog wel het evangelie preken? En velen zullen het overnemen uiteraard. Maar hoe moeten die in de toekomst dan preken? Zonder evangelie kan men toch in de Kerk niet preken? En prof. Braun is het evangelie kwijt. Op grond, zoals dat heet, van wetenschappelijke studie en onderzoek van de herkomst der teksten van het nieuwe Testament.

Laat ik u iets mogen medelen van de poneringen van prof. Braun. Hij schrijft dat de evangelische theologen, waaronder hijzelf, tegenwoordig voor het grootste deel de mening toegedaan zijn, dat de eerste drie evangeliën, de zogenaamde synoptische evangeliën, geen levensbeschrijving van de Here Jezus geven. Alles wat de afloop van het leven van Jezus betreft, de bijzonderheden tenminste, gaat terug, zo schrijft hij, op de vormgevende hand van de traditie, respectievelijk op de hand van de eindredacteur. Over de leidende gezichtspunten, die deze traditie en respectievelijk de eindredacteur hadden, zou nog te twisten zijn. Ook de compositie van de redevoeringen van de Here Jezus is werk van de bewerker of van de traditie. Er zijn enkele woorden die ons met een geringe graad van waarschijnlijkheid het spreken en denken van Jezus doen zien en horen. Het beeld dat we op grond van woorden hiër en woorden daër, kunnen samenstellen ziet er dan als volgt uit. Hij predikte het koninkrijk Gods, dat naar zijn mening, nog tijdens zijn eigen generatie zou doorbreken als het einde van

de wereld en als de uiteindelijke verlossing en het wereldgericht.

Op typische wijze verscherpt Hij de Joodse wetseisen. Hij proclameert niet twee klassen van mensen, vromen en goddelozen, maar helpt armen, zieken en zondaars. De gehoorzaamheid jegens zijn boodschap is, naar zijn prediking, beslissend voor het lot van zijn hoorders in het nabije eindgericht. Vanwege deze prediking sterft Hij een schandelijke dood. Als Messias heeft Hij zichzelf nauwelijks beschouwd. In geen geval zou Hij erkenning van Zichzelf als de Messias van zijn hoorders verlangd hebben. Hij wilde geen kerk stichten. Dit zijn in het kort gezegd, de objectieve gegevens over Jezus van Nazareth.

Spoedig na de dood van Jezus ontstond volgens prof. Braun de oerkerk. Zij meende van zichzelf, dat zij de kerk van de eindtijd was. Zij beleed Jezus als de Messias. Hier, in de schoot van de kerk van de eindtijd, en in de kring van de uit haar voortkomende zendingsgemeente, ontwikkelde zich de prediking van de gebeurtenissen, die wij de nieuwtestamentische heilsfeiten in engere zin noemen. Jezus, zo zei men in deze kringen, is niet in de dood gebleven. Een bekend antiek schema wordt op Hem toegepast: Hij is opgevaren tot God, Hij is opgestaan op de derde dag. Hij is in een reeks van visioenen aan zijn aanhangers verschenen. Ja, later begint men zijn graf als leeg te schilderen, en het bewijs voor zijn opstanding meer of minder massief te voeren. Oorspronkelijk dateerde zijn Messianiteit van zijn hemelvaart. Maar langzamerhand wordt zij naar voren verlegd. Eerst naar de doop, die Hij zich door Johannes de Doper heeft laten toedienen. Daarna naar zijn geboorte, die dan als geboorte uit de maagd geldt. Daarna gaat Hij als goddelijk wezen gelden, als hellenistische Zoon Gods, als Kurios en Logos reeds voor zijn geboorte, toen Hij zich in de zijnswijze van God bevonden zou hebben. Zo wordt Hij tot heilbrenger, reeds in zijn praeëxistentie. Deze overtuiging zou dan aan de vervaardigers van de evangeliën de leidende gezichtspunten voor hun beschrijving gegeven hebben.

Objectief kenbaar in het genoemde complex is, volgens prof. Braun, het verschijnsel dat na de dood van Jezus de gemeente, die zich naar Hem noemde ontstaan is. De eigenlijke heilsfeiten vernemen wij alleen maar in de elkaar op vele wijzen weersprekende getuigenissen van de oudere en jongere gemeente. Een objectieve kenbaarheid zouden zij missen.

De heilsfeiten zijn volgens de professor op zo tegenstrijdige wijze overgeleverd, dat een geloofwaardige vergelijking tussen de onderscheidene berichten niet mogelijk is. Dit laatste geldt bijzonderlijk van de opstanding en de geboorte van Christus. Dat de manier waarop deze feiten verhaald worden uit de godsdienstige wereld van die tijd stamt, laat zich eenvoudig niet ontkennen.

De heilsfeiten zijn derhalve geen geschiedenis in de gewone zin van het woord.

Wat er dan overblijft van hetgeen ons in het Nieuwe Testament wordt verhaald? Als we de consensus van het historisch-kritisch onderzoek en de niet los te laten eenheid der werkelijkheid samennemen, dan blijft van de nieuwtestamentische heilsfeiten als objectieve gegevenheid het volgende over. Objectief kenbaar is een zeker beeld van de woorden en de daden van Jezus éénerzijds en het feit van het ontstaan van de eerste gemeente anderzijds. De heilsfeiten in engere zin zijn ons niet verstaanbaar als objectieve feiten, maar als een aan de schemata van die tijd

gebonden beschouwingwijze, met welke beschouwingwijze de aanhangers van Jezus, zijn betekenis tot uitdrukking brachten.

De schrijver in „Der feste Grund”, die we boven noemden, tekent hierbij aan, dat men zou denken, dat uit deze uiteenzettingen prof. Braun, de gevolgtrekking zou maken, zijn studenten aan te raden, het Nieuwe Testament maar door te strepen, de geloofsbelijdenis van het apostolicum terzijde te stellen, en uit een kerk, die nog aan de Bijbel en aan de oude geloofsbelijdenis vasthoudt, uit te treden, en een nieuwe godsdienst te beginnen, als het nog zin heeft godsdienstig te zijn.

Wij zouden op onze beurt zeggen, de professor helpt onder anderen de Jehova's Getuigen aan behoorlijk wat bouwstoffen voor hun dwalingen. En deze laten die bouwstoffen niet ongebruikt. Pastor Jochums van „Der feste Grund” heeft gelijk als hij op klaarheid en duidelijkheid in de positiekeus wil aandringen. Maar prof. Braun doet dit niet.

Hij schrijft wat dit punt betreft:

„De formuleringen waarin het Nieuwe Testament de heilsfeiten mededeelt, waren destijds geldige wereldbeschouwing. Vandaag zijn ze chiffré. Ik kan ze gebruiken. Maar ik moet weten wat ik daaronder versta. Bultmann zegt terecht: ik moet ze interpreteren. Daarop komt het namelijk aan, dat ik door de strekking van de teksten meegenomen wordt, en mij laat onderrichten. De wijze waarop ik datgene wat het Nieuwe Testament wil, vandaag nieuw moet zeggen, zal even weinig algemeen geldig zijn, als de formuleringen van het Nieuwe Testament zelve. Zo kan ik eerlijk zijn. En zo kan ik gelovig zijn. Zo treed ik dit bijzonder object tegemoet op een wijze die in overeenstemming is met de zaak, die objectief is, namelijk in de zin van de objectiviteit van de betrekking”.

Men ziet het, Prof. Braun meent, dat hij bij deze radicale kritiek op de tekst van het Nieuwe Testament en bij de ponering van de stelling, dat wat in het nieuwe Testament als heilsfeit wordt bekend gemaakt, feitelijk niet heeft plaats gevonden, toch als gelovig christen kan blijven gelden. Hij meent, dat men niettegenstaande deze radicale kritiek eerlijk over de teksten van Nieuwe Testament kan blijven preken.

Als men de historiciteit van de heilsfeiten van het Nieuwe Testament als de geboorte van de Here Jezus uit de maagd Maria, zijn Godheid, zijn wonderen, zijn opstanding loochent — dan zou men de moed moeten hebben om openlijk te verklaren: ik geloof het Nieuwe Testament niet. Dit is de mening van pastor Jochums.

Als men het geschreven Woord Gods heeft gerekend tot de stroom van literatuur der eeuwen, die slechts tot uitdrukking brengt wat mensen in een bepaalde tijd van de geschiedenis aan godsdienstige voorstellingen en begrippen hadden, dan heeft men het Goddelijk openbaringswoord losgelaten; dan is er geen sprake meer van een objectief getuigenis van de Heilige Geest in de profeten en de apostelen. En dit laatste is toch wel de grond van het christelijk geloof.

Voorheen zei men van ieder die dit deed, dat hij „vrijzinnig” of modernistisch was geworden. Tegenwoordig is dit spraakgebruik in vele kringen uit de mode. J. Meester.

De zin van de Sabbat

Antwoord aan Ds Francke

I

In „De Reformatie”, 36e jrg. no 30—35 heeft coll. Francke gereageerd op mijn artikelen, die ik over bovenstaand onderwerp schreef in „Opbouw”, 3e jrg. 1-6; 43—45.

Wij zijn hem zeer dankbaar, dat hij dat heeft willen doen en daarvoor een deel van zijn tijd heeft willen besteden. Met hem zijn wij van oordeel, dat we hier met een belangrijk en actueel onderwerp van doen hebben en dat het alleszins de moeite waard is ons er terdege op te bezinnen.

Coll. Francke wijst wat ik geschreven heb radicaal af. Een woord van waardering op geen enkel punt kon er af. Integendeel, we werden over heel de linie in gebreke gesteld. Het recht daartoe willen we hem niet ontzeggen. Wel menen we — en in zoverre kunnen we hem niet dankbaar zijn — dat hij het zich hierbij wel wat gemakkelijk heeft gemaakt en al te vlot onze argumentatie aan de kant heeft geschoven en zich wel wat al te spoedig tot krasse veroordelingen heeft laten verleiden. Hetgeen wij verderop hopen aan te tonen.

Ik was mij bewust, dat hetgeen ik schreef wel enigszins afweek van wat onder ons gangbaar was. Daarom heb ik enkele namen genoemd van hen, die ook van die gangbare mening wel iets afweken, om daarmee de indruk te voorkomen, dat wat ik voorsloeg algeheel ongehoord zou zijn in gereformeerde kring. Ik heb daarmee echter niet willen stellen, dat dezen nu precies hetzelfde voorstonden als ik.

Coll. Francke had zich daarom de moeite kunnen besparen een exposé te geven van hetgeen Gomarus precies leerde omtrent de sabbat. Het ging mij hierom, dat ook een man van onverdachte rechtzinnigheid als Gomarus van oordeel was, dat de sabbat pas ingesteld was in de woestijn, dat de sabbat dus een instelling was aan Israël gegeven en niet een gebod, dat reeds bij de schepping was uitgevaardigd.

En dit wordt door coll. Francke ook niet ontkend.

Maar hij geeft nu een nadere omschrijving van wat Gomarus leerde. Wij willen aannemen, dat hij Gomarus juist weergeeft. Maar we achten dit overbodig en de wijze waarop hij het doet ook bedenkelijk. Hij schrijft in zijn 1e art. o.m.: „In de vierde plaats, dat Gomarus derhalve geen aanhanger was van de latere coccejaanse theorie, dat de gehele wet der Tien Geboden, het 4e gebod inbegrepen, louter voor Israël was, tot op Christus. Gomarus onderkende wel degelijk de sociniaanse achtergrond van die opvatting.

De indruk wordt zo gewekt, dat ik wel een aanhanger zou zijn van de coccejaanse theorie en de dwaling van het socinianisme niet heb onderkend. Dat ik in dezen niet te argwanend ben, blijkt wel uit wat Francke in zijn 6e artikel schrijft: „Wij vragen ons af, of coll. Venema niet een coccejaans procedé op het vierde gebod toepast”. En: „Coll. V. heeft in feite deze coccejaanse theorie voorgedragen. Naar de kern leert hij niet anders”.

Hier hebben we al een van de bewijzen van de lichtvaardigheid, waarmee coll. Francke te werk is gegaan. Ik heb nergens gesteld, dat het 4e gebod — laat staan heel de wet der Tien Geboden — alleen voor Israël zou gelden. Zie hiervoor no 44 van de 3e jrg. van „Opbouw”. Ik schreef daarin o.m.: „Ik wil niet zeggen, dat het 4e gebod alleen voor Israël geldt. Maar voor ons geldt de vervulde zin van het 4e gebod, evenals ook de vervulde, de werkelijke en diepe zin van het 6e, 7e en andere geboden”.

Misschien meent coll. Francke, dat ik ondanks deze stellige ontkening toch in het coccejanisme ben vervallen. Maar dan had hij, om dat aan te tonen, zich toch wel enige moeite kunnen getroosten. Nu is het niet meer dan een lichtvaardige beschuldiging.

Coll. Francke schrijft ook in het 6e art., dat men tegen zijn opvatting heeft ingebracht, dat die judaïstisch, wetticistisch of casuïstisch zou zijn. En hij vindt dat nogal zware woorden. Zijn „sociniaans” en „coccejaans” geen zware woorden? Velen zullen misschien niet weten wat ze precies inhouden.

Maar ze klinken afschrikwekkend genoeg. Wat voor iemand moet dat wel zijn, die met zo iets is besmet? Laten we er toch voorzichtig mee zijn met elkaar vlotweg in de hoek der kettters te duwen.

Wij komen nu op Calvijn. Over hem moeten we iets uitvoeriger zijn, omdat onze collega ons het beroep op Calvijn betwist.

Ook in dezen wil ik niet stellen, dat mijn opvatting zich geheel en al met die van Calvijn dekt, alhoewel ik meen, dat er wel sterke overeenkomst is.

In mijn 1e artikel deed ik het voorkomen, op voorgaan van anderen, alsof er nogal een zekere tegenstrijdigheid was tussen hetgeen Calvijn schrijft in zijn Institutie en zijn commentaar op Genesis. Misschien is die tegenstrijdigheid niet zo groot en is er wezenlijk niet zoveel verschil. Maar dat verandert zakelijk niets aan mijn goed recht mij op Calvijn te beroepen.

Vooreerst is het nog niet eens zo zeker of Calvijn in zijn commentaar op Genesis wel stelt, dat het sabbatsgebod bij de schepping de mens is opgelegd. Ds P. Visser noemt Calvijn met Ursinus, Beza en Gomarus onder hen, die zeggen, dat de sabbat pas is ingesteld in de woestijn Sin (Ex. 16) en bekrachtigd op de Sinai, omdat er van enige instelling of kennis omtrent de sabbat voordien niets bekend is.¹⁾

Maar goed, misschien kan men uit een zinsnede als deze: „Voorts moet men weten, dat deze oefening niet slechts voor een tijd of volk, maar voor het gehele menselijk geslacht is”²⁾ met een zeker recht afleiden, dat Calvijn het sabbatsgebod wel reeds gegeven dacht bij de schepping.³⁾

Nu moeten we echter vervolgens ook lezen, hoe Calvijn dit citaat vervolgt: „Later is in de wet een nieuw voorschrift over de sabbat gegeven, dat in ’t bijzonder was voor de Joden en wel voor een tijd, want dit was een wettelijke plechtigheid, de geestelijke rust afschaduwende, waarvan in Christus de werkelijkheid is verschenen. Aldus getuigt God meermalen, dat Hij hierin aan Zijn oud volk een symbool der heiligmaking heeft gegeven. En daarom, als wij horen, dat de Sabbat met Christus’ komst is afgeschaft (let wel: afgeschaft, H.V.), moet de onderscheiding worden toegepast, wat behoort tot de blijvende regeling van het menselijk leven, en wat eigen is aan de oude schaduwen welker gebruik is afgeschaft, toen de vervulling is gekomen. De geestelijke rust is de doding des vleses, zodat de kinderen Gods niet meer zichzelf leven, noch aan eigen wil toegeven. Dat de sabbat deze afschaduwde, is tijdelijk geweest, zeg ik, hetgeen echter van de beginne de mensen bevolen was, nl. zich te oefenen in de dienst van God, behoort rechtens tot het einde der wereld te duren”.

Hoewel ik het zelf misschien ietwat anders zou zeggen, kan ik me zakelijk heel goed verenigen met wat Calvijn hier schrijft.

Want we moeten wel voor ogen houden wat het geschilpunt is tussen coll. Francke en mij. Dat is niet, zoals met een nonchalant negeren van wat ik schreef, Francke suggereert, nl. dat hij zou opkomen voor de handhaving van het 4e gebod van de Wet des Heren ook in het heden en dat ik dat gebod terzijde zou willen stellen, maar het gaat om de vraag wat de betekenis is van het 4e gebod voor ons vandaag. Coll. Francke meent, dat het 4e gebod meebrengt, dat we ’de glijdende werkweek’ onaanvaardbaar moeten achten, omdat we op zondag generlei werk mogen doen, dan wat beslist noodzakelijk is. (Maar wat is beslist noodzakelijk? H.V.) Volgens hem zijn wij gebonden aan het ritme van 6 dagen werken en 1 dag rusten.

Ik meen daarentegen dat het 4e gebod voor de Kerk van het N.T. niet inhoudt het verbod op zondag geen werk te mogen verrichten. Vgl. wat ik schreef in mijn 6e art. Niet dat we op die dag mogen doen en laten wat we zelf willen. Wij moeten ons zoveel mogelijk vrijmaken voor de kerkdienst. Maar wij hoeven ons toch niet steeds angstvallig af te vragen: zou dit wel mogen en dat wel mogen? En wij hoeven ons niet bezwaard te gevoelen, als het arbeidsproces meebrengt, dat er ook op zondag enkele uren gewerkt moet worden. Zie wat ik schreef in no 44 van „Opbouw”.

Wat voor ons vandaag de betekenis van het 4e gebod is, dat vinden we uitgedrukt in zondag 38 Heid. Cat.

En in dezen meen ik Calvijn geheel aan mijn zijde te hebben.

In de Catechismus van Genève schreef hij: „Wat blijft er dan over voor ons? (Nl. van wat dit 4e gebod ons te zeggen heeft. H.V.).

Dat wij de orde, die in de Kerk gesteld is, waarnemen, om het Woord des Heren te horen, deel te nemen aan de publieke gebeden en aan de sacramenten; en dat wij niet ingaan tegen de geestelijke ordening, die onder de gelovigen bestaat”.⁴⁾

En dan citeer ik nog eens het citaat van Calvijn uit zijn Institutie, dat ik ook reeds in mijn 1e art. aanhaalde, maar nu wat uitvoeriger: „En toch hang ik niet zo aan dat getal van zeven, dat ik de Kerk zou willen binden aan het houden daarvan. Immers ik zal de kerken niet veroordelen, die andere dagen bestemd willen houden voor hun samenkomsten, mits zij zich slechts onthouden van bijgeloof. En dat zal gebeuren, wanneer ze gewijd worden alleen aan de onderhouding der tucht en der wel ingerichte orde. De hoofdinhoud is: zoals den Joden de waarheid geleerd werd onder een beeld, zo wordt ze ons zonder schaduwen aangeprezen: ten eerste, dat wij ons gehele leven lang een voortdurende rust van onze werken beoefenen, opdat de Here daardoor in ons door zijn Geest werke; vervolgens dat een ieder afzonderlijk, zo dikwijls als hij tijd heeft, zich naarstig oefene in een vrome erkenning van de werken Gods; en ook, dat wij allen tezamen onderhouden de wettelijke orde der Kerk, die ingesteld is tot het horen des Woords, de bediening der sacramenten, en het houden der openbare gebeden; in de derde plaats dat wij hen, die ons ondergeschikt zijn, niet onmenselijk met werk overladen”.⁵⁾

Voorts vergelijk men Calvijn zelf. Een goed overzicht geeft Ds Visser in zijn genoemd werkje. Wij kunnen van harte instemmen met zijn conclusie no 5 op blz. 40: „Het nalaten van werk op zondag acht Calvijn gewenst om de publieke eredienst mogelijk te maken en als sociale maatregel, vooral voor het dienstpersoneel. Dat het een essentieel onderdeel van de zondagsrust zou zijn wordt door hem nergens gezegd”.

Is, zo zou ik coll. Francke willen vragen, Calvijn soms ook onder de Coccejanen?

Roodeschool

H. Venema.

¹⁾ Zie P. Visser, Zondagsrust en Zondagsheiliging, Kampen 1959 blz. 13 en noot 50 op blz. 75 M.i. is dit een zeer waardevol boekje met name om de breedvoerige overzichten over wat Reformatoren en gereformeerde godgeleerden in dezen hebben geleerd. Francke verklaart in zijn 1e art. dat hij op een bepaald punt zich van harte met hem kan verenigen. In zijn laatste art. noemt hij hem in één adem met moderne Schriftcritici. Wij vinden dit nogal grof. Mij is niet gebleken, dat Visser de Schrift geweld wil aan doen.

²⁾ Geciteerd naar Visser a.w. 33, die in dezen de vertaling van S. O. Los volgt.

³⁾ Wanneer coll. Francke meent, dat Calvijn ook in de Institutie II, VIII, 30 stelt, dat de onderhouding van de sabbatdag aanstonds bij de schepping de mensen is opgelegd, dan berust dat m.i. op een vluchtig lezen. Calvijn schrijft: „Die voortdurende rust werd den Joden (onderstropping van mij, H.V.) voorgesteld door de onderhouding van één der zeven dagen; en opdat die met des te groter eerbied zou gehouden worden, heeft de Here haar door zijn voorbeeld aangeprezen”. Hier doelt Calvijn klaarblijkelijk op hetgeen we lezen in Ex. 20 : 11. Er volgt hier nog niet uit, dat de Here reeds in het paradijs zijn doen aan alle mensen ten voorbeeld stelde. In zijn Institutie brengt Calvijn inderdaad de sabbat steeds in verband met het volk Israël.

⁴⁾ Te vinden in „Het Gepredikte Woord” preken van Calvijn, vertaald door Ds J. Douma en Ds W. H. van der Vegt, Franeker z.j. dl IV, blz. 75. Ook aangehaald door Visser op blz. 32.

⁵⁾ Institutie II, VIII, 34 naar de vertaling van Dr A. Sizoo, door Visser geciteerd op blz. 30. Calvijn hangt zeker niet aan het ritme van eens per zeven dagen in de geest van coll. Francke. Wel wilde Calvijn de zondag gebruikt zien voor de kerkdienst, maar hij meende niet, dat de zondag en de sabbat praktisch hetzelfde waren met alleen maar een onderscheid in dag, 1e of 7e. Calvijn noemt, eveneens in par. 34, het een krenking der Joden de dag te veranderen en dezelfde heiligheid van de dag in de geest te houden. Het beroep, dat Francke in dezen op Visser doet gaat dan ook niet op. Hij kan het alleen maar doen, als hij het citaat licht uit het geheel van diens betoog.

KRITISCHE KRABBEL

WIE OREN HEEFT OM TE HOREN, DIE HORE

Op zekere avond kwam rabbi Eleazar op bezoek bij rabbi Jochanan. Het was een heerlijke avond. De hitte van de dag was weggetrokken en een aangename koelte daalde neer over de afgesloofde aarde. In de huizen was de warmte nog niet verdwenen. Daarom klommen Jochanan en Eleazar naar het dak om daar met elkaar te spreken. Een zachte wind speelde met hun haren. Ze haalden diep adem.

Geprezen zij de Heilige, die ons zulk een kostelijke avond geeft, zei rabbi Jochanan verrukt.

En die de koelte op ons doet neerstrijken als een hemelse verkwikking, vulde rabbi Eleazar aan. Geprezen zij zijn Naam.

Toen was er geruime tijd een diep stilzwijgen tussen beide mannen. Ze dronken de avondlucht in als een frisse drank en in hun ogen was een zachte weerschijn van de sterren. Eindelijk verbrak rabbi Eleazar de stilte van de avondvrede. Hij was tenslotte niet gekomen om een weerpraatje te houden of om hier zwijgend te blijven zitten.

Heb je het al gehoord? vroeg hij aan zijn vriend.

Jochanan haalde zijn schouders op.

Wat bedoel je?

Nou, stouf Eleazar op, die Jezus van Nazareth is weer eens aan het insinueren geweest. In een afwerend gebaar hief Jochanan zijn beide handen op.

Laten we over iets anders praten, zei hij dromerig. De avond is zo stil. Als je heel goed luistert, kun je de muziek van de engelen horen.

Ach wat, gromde Eleazar. Het is veel te belangrijk. Het raakt ons allemaal. Jezus van Nazareth heeft onze collega Zadok een veeg uit de pan gegeven. Hij schijnt voor niets terug te schrikken.

Jochanan veerde overeind.

Rabbi Zadok? riep hij uit. Die kort geleden met zijn vastenactie begonnen is?

Ja, wie anders? Jezus van Nazareth vertelde een parabel over een farizeeër en een tollenaar. Een farizeeër die tweemaal per week vastte en de tienden van alles betaalde en een kale jakhals van een tollenaar die niets anders had aan te bieden dan zijn zonden. En het fraaie was, dat hij die tollenaar rechtvaardig noemde. Stel je voor: die tollenaar zou een saddik zijn en rabbi Zadok niet!

Eleazers stem was verwrongen van woede. Hij schreeuwde het bijna uit. Zijn woorden krasten door de stilte van de avond als de onheilspellende roep van een oehoe. Jochanan raakte volkomen in hun ban. Alle dromerigheid was verdwenen. Hij voelde zich opgenomen en meegezogen door een brede golfslag van verzet tegen Jezus van Nazareth. Zijn hart vervulde zich met zorg over diens optreden. Hij was een gevaar voor het volk. Ze hielden zich de laatste tijd voortdurend met hem bezig en zochten al lang naar een gelegenheid om een eind te maken aan zijn verderfelijke invloed. De urgentie daarvan werd nog groter, nu hij zich zelfs niet ontzag de meest eerbiedwaardige leiders van het volk aan te vallen.

Heeft Jezus van Nazareth rabbi Zadok met name genoemd? vroeg Jochanan.

Nee, dat is nu juist het gemene, antwoordde Eleazar. Dat is juist een van mijn grote bezwaren tegen die nieuwlichter uit Nazareth. Hij zit boordevol kritiek op ons en op onze leer, maar hij argumenteert nergens. Hij poneert maar en insinueert en ik heb hem nog nooit één naam horen noemen. Deed hij dat maar eens. Noemde hij maar eens man en paard. Dan zouden we hem gemakkelijk kunnen aangrijpen. Maar daar past hij wel voor op. Hij slingert zijn beschuldigingen ongeadresseerd en onbewezen tussen het volk. En het volk slikt het. Het wordt er door geïmponeerd.

Zo was het ook nu weer. Iemand die tweemaal per week vast, is een witte raaf, dat weet jij ook wel. En iedereen weet vandaag, dat rabbi Zadok zo'n witte raaf is, dat hij een vastenactie begonnen is tot behoud van de tempel. Dat laatste schijnt die Jezus van Nazareth trouwens ook niet mee te tellen. Het maakt zijn aanval des te gevaarlijker en gemener. Het is een schandaal, dat een van

de meest vooraanstaande rabbi's op een dergelijke laaghartige wijze wordt aangevallen: met voorbijzien van zijn bijzonder prijzenswaardig motief en zonder dat zijn naam genoemd wordt. Het is een schandaal, Jochanan dat hij deze witte raaf onder de rabbi's nog lager durft te stellen dan een tollenaar. Rabbi Jochanan schudde verontwaardigd zijn hoofd. Hij wilde iets zeggen, maar zijn vriend was hem al voor.

Het is de afschuwelijkste methode die ik ken. Grove insinuaties de wereld inslingeren, ongeadresseerd, terwijl toch iedereen voelt waar het adres gezocht moet worden. Beschuldigen op de manier van: wie de schoen past, trekke hem aan. Ik heb het hem zelf eens horen zeggen: Wie oren heeft om te horen, die hore. Ik vind dat niet open en eerlijk. Het is achterbaks. Maar hij durft natuurlijk niet an-

ders. Want als hij met open vizier streed en namen noemde, zouden we zijn kritiek in een handomdraai kunnen ontzenuwen.

En hemzelf voorgoed onschadelijk maken, voegde Jochanan er grimmig aan toe. Het is erg goedkoop een reeks algemene beschuldigingen te lanceren en jezelf achter de naamloosheid ervan gedekt te houden. Concreet zijn is iets heel anders.

Precies, zei Eleazar. Maar hij durft het niet. Hij is bang voor ons.

De sterren twinkelden vriendelijk boven hun hoofden, maar ze zagen het niet meer. Eleazar stond op en daalde de trap af.

Ik ga weer, zei hij. Sjaloom.

Sjaloom, antwoordde Jochanan.

En beide malen klonk deze vredesgroet als het uitelkaarspatten van een giftige vloek, Frater.

Christelijke persvrijheid

I

Wat is vrijheid?

„Wij leven vrij, wij leven blij op Neerlands dierb're grond”, zegt een oud rijmpje van ene Brand v. Cabauw. Want hoger dan een oud rijmpje kunnen we vandaag dit schone lied toch niet aanslaan. En het kloekte „hier duldt de grond geen dwing'landij” kunnen we beter vergeten dan zingen. Misschien doen we wel het beste met dergelijke opgeblazenheid een heilzaam prikje te geven.

En daarmee is dan de betrekkelijkheid van onze vrijheidswaardering gesteld, alsmede de betrekkelijkheid van onze internationale vrijheid zelf.

Want denk eens na. In Rusland was een complete revolutie nodig om het volk te verlossen van de ondragelijke tirannie van een czarendom, gesteund door kerkelijke machthebbers. Maar vandaag zijn alle verenigde naties niet in staat, gezamenlijk de russische landen van deze verlossing te bevrijden.

U denkt aan de ontheemden van de laatste wereldoorlog: die, als ze een russische gevangenis konden ontlopen voor een amerikaans gevangenkamp, de hemel dankten en juichten.

In ons vroegere Insulinde heeft men „Merdeka”, vrijheid, geroepen. Zo veel en zo hard, dat de grote massa allang weer zou willen bevrijd worden van deze „Merdeka”.

Een modern journalist geeft de betrekkelijkheid van onze vrijheid aan met het volgende voorbeeld.

Een Amsterdams dagblad had erop gewezen, dat onlang; in Hongarije de bevrijding van 1945 werd herdacht. Want in 1945 hadden de Russen het land „bevrijd”, en dat mocht gevierd worden. Nu gaf dat dagblad met aanhalingstekens aan, dat het in die bevrijding maar half geloofde. En dat zet een mens aan het denken.

Immers, voor 1945 zaten de Duitsers in Hongarije. Van die duitse terreur werd het land „bevrijd” door de Russen. Waren die Duitsers wel zulke erge onderdrukkers? De aanhalingstekens doen denken, dat het met die Duitsers nogal is meegevallen, en dat de Russen erger onderdrukkers zijn.

En misschien is dat ook wel zo.

Maar is dat altijd wel zo gezien? In 1945 zeiden wij: hoera, de Hongaren zijn nu ook bevrijd. En na 16 jaar schrijven we „bevrijd” tussen aanhalingstekens. Daarmee vragen we eigenlijk: zijn die Hongaren wel bevrijd? Of zijn ze van de regen in de drup geraakt?

Als we dat vragen denken we aan de boze Russen, onderdrukkers, erger dan de Duitsers. Onlangs werd beweerd, dat hun grootste gemeenschap hierin had bestaan, dat ze een kloof gedreven hadden tussen de ideologieën van Duitsland en Japan. Ja, dat hebben ze inderdaad; maar dat vonden wij voor 16 jaar nu juist hun beste prestatie!

En — om de zaak nog wat moeilijker te maken — voor vijf jaar, na de mislukte opstand, stuurde ons land geen afgevaardigden de Olympische spelen, van 1948 tot 1953. En de Sovjet-terreur in Hongarije. Maar het vorig jaar werd internationaal gezwommen in Boedapest, en alle Nederlandse kranten hebben er hun verslaggevers heen gestuurd.

De moderne schrijver verzucht dan ook, temidden van deze warwinkel: „soms roep je wel eens in een dolle bui: leve de vrijheid,

maar dan weet je waarachtig niet wat je ermee moet bedoelen”.

Wij moeten deze achtergrond niet uit het oog verliezen, wanneer wij spreken over de in Nederland bestaande

Persvrijheid.

Deze persvrijheid is vastgelegd in artikel 7 van onze grondwet:

„Niemand heeft voorafgaand verlov no-
„dig, om door de drukpers gedachten of
„gevoelens te openbaren,
„behoudens ieders verantwoordelijkheid
„volgens de wet”.

Dat er een kleine beperking steekt in de staart van dit artikel, zal ons niet deren. Integendeel. Dat wij ons, in onze betrekkelijk ruime persvrijheid, richten op het algemeen belang; dat wij rekening houden met de openbare zeden; dat wij onze persvrijheid niet misbruiken om onze medeburgers geweld aan te doen, is eigenlijk vanzelfsprekend.

Maar de hoofdzin van dit artikel is zo positief en ruim en verblijdend, dat slechts een tachtigjarige oorlog deze grondwettelijke persvrijheid kan verklaren.

Want de wet geeft ons Nederlanders geen verlov om te schrijven en te drukken — maar de wet zegt, dat niemand dit verlov nodig heeft.

Proeft u het verschil?

Wanneer iemand ons verlov gaf een weekblad te drukken, dan kon die zelfde iemand op elk moment dit verlov intrekken. Maar wanneer een volk gezamenlijk vast stelt, dat niemand dit verlov behoeft te vragen of te geven, omdat een volk dit recht zonder meer reeds bezit, inhaerent aan zijn karakter, geschiedenis en samenhang, — dan is het duidelijk dat iedere inbreuk op dit nationale recht afkomstig moet zijn van een onrechtmatige overheid, van een tiran.

Zonder moeite hebben wij die tirannie dan ook aangewezen bij de duitse bezetting, die onze kranten verbood en onder de terreur van een cultuurkamer bracht.

Evenzeer herkennen wij die onrechtmatigheid in de kerkelijke historie, welke boekstaft, dat in vroeger eeuwen een publicatie van religieuze aard door de kerkelijke autoriteiten moest zijn geapprobeerd, alvorens te mogen worden gedrukt. Het woord tirannie wordt in zulke gevallen vervangen door suprematie, maar het verschil is gelijk aan dat tussen kat en hond.

Buiten alle twijfel: hier in Nederland leven wij op een eilandje van recht, te midden van een oceaan van onrecht. Dank zij onze gereformeerde nationale historie.

Wij gereformeerde Nederlanders, nazaten van Calvijn en Oranje, van Guido de Brès en Datheen, van Hugo de Groot en van die talloze ongenoemden, die hun vrijheidsdrang zelfs met de dood hebben bekocht: wij eisen en staan voor ons recht op volledige persvrijheid.

Behalve... wanneer de terreur in eigen kerkelijke kringen opduikt. Dan schijnen wij soms wel stekeblind te zijn. Waarover straks meer.

Want wanneer wij naar onze eigen kerkelijke kringen gaan zien, verdiept zich de vrijheid, waarover wij spreken, en welke wij zien als een onderdeel van

De christelijke vrijheid.

De Schrift schenkt ons een vrijheid, die een achtergrond, eigenlijk de levensbron is van onze persvrijheid en van onze andere burgerlijke rechten.

Die vrijheid zien wij het best tegen de achtergrond van de slavernij, waarin wij van nature liggen.

Door de zondeval immers is de mensheid rechtens in slavernij van de Satan gekomen. Hij verloor zijn vrijheid om als vriend van God te leven. Met een eeuwenlange slavernij in Egypte is dit aan Gods volk duidelijk gemaakt, opdat het de HEERE zou leren kennen als de God, die zijn volk uit het diensthuis heeft bevrijd.

Want de grote Bevrijder, Jezus Christus, — reeds beloofd in het paradijs, gesymboliseerd in het jubeljaar, bezongen door Jesaja (61 : 1) — heeft ons van Satans slavenmarkt vrijgekocht. Door zijn dood is voor gevangenen vrijlating uitgeroepen, voor gebondenen opening der gevangenis. Doordat Hij gebonden werd zijn wij ontbonden, in vrijheid gesteld.

Deze kostbare gave impliceert de opgave, dat wij die vrijheid zullen gebruiken: niet voor eigen belang, maar om elkander te dienen; dat wij zullen staan in de vrijheid, waarmee Christus ons heeft vrij gemaakt; want slechts waar de Geest van onze Heiland is, daar is de vrijheid (Gal. 5 : 1, 13—2 Cor. 3 : 17).

Tot deze vrijheid zijn wij geroepen. In deze vrijheid ligt onze enige binding. De binding namelijk aan Jezus Christus.

Dit bedoelde Paulus (1 Cor. 6 : 12) met: „alles is mij geoorloofd, maar ik zal mij door niets en niemand laten knechten”.

Dat „zich niet laten knechten” schijnt ons christelijk volksdeel wel te liggen, gezien de ondergrondse activiteiten in oorlogstijd, waarin wij ons niet onbetuigd hebben gelaten. Toch is dit naar mijn vaste overtuiging niet meer dan schijn. Want Paulus sprak van iets anders. Immers, wie iemands slaaf ten onrechte gebruikt, is daarmee zijn meester nog niet geworden. Integendeel: hoe meer de slaaf is misbruikt, met des te meer recht roept hij de bescherming in van zijn eigen heer (Ps. 123). Maar de slaaf die zelf overloopt naar een vreemde meester, dié laat zich door deze knechten; dié verspeelt zijn rechten; die kan zich moedwillig buiten de rechts- en machtsfeer van zijn wettige meester be-geven.

En zo is onze christelijke vrijheid geen vrijbrief om ons weer onder de macht van Satan te brengen; om te doen en te laten wat ons boze hart ons ingeeft. Maar onze christelijke vrijheid is het recht, om met de HEERE te wandelen als zijn aangenomen kind; het recht om Jezus onze oudste broeder te noemen; het recht om vruchten des Geestes voort te brengen; en het recht om verlangend uit te zien naar de erfenis der kinderen Gods.

Als we niet dronken zullen worden van deze vrijheid, doen we verstandig met de HEERE te geloven op zijn woord, en naar zijn heilzame wetten te leven. Dan immers gebruiken wij de vrijheid — en anders misbruiken en verspelen wij haar.

Ziedaar de christelijke vrijheid.

Wijlen prof. B. Holwerda heeft deze vrijheid eens paradoxaal aangeduid met Luthers bekende strofe:

Delf vrouw en kinderen het graf,
neem goed en bloed ons af,
het brengt u geen gewin,
wij gaan ten hemel in
en erven koninkrijken.

Moeilijk is het om nog helderder te zeggen, hoe de christelijke vrijheid niet een vrijheid is om te nemen — maar een vrijheid om te geven. Dat laatste is zaliger dan het eerste.

Zo zien we vervolgens deze christelijke vrijheid toegespitst op de

Christelijke persvrijheid.

Wanneer wij staan in de vrijheid der kinderen Gods, gebruiken wij de persvrijheid — ons door Gods goede gunst in dit land geschonken — geheel anders dan de heidenen.

Wij mogen er ons wel eens over verbazen, hoe wij in dit kleine Nederland, met zijn bescheiden taalgebied, mogelijkheden hebben ontvangen, waar men in „het land der onbegrensde mogelijkheden” niet aan reiken kan.

Kerkelijke bladen met een oplage als wij hebben, en tegen een luttele prijs die elk kerklid kan betalen, zijn in Amerika ondenkbaar. Zelfs wetenschappelijke of semi-wetenschappelijke publicaties, welke in ons land bij serie-intekening worden uitgegeven, vinden daar geen emplot, voldoende om de drukkosten te dekken.

Om even uw gedachten te bepalen: wij hebben in Nederland verschillende series goede romans, enige series christelijk-wetenschappelijke studies, een christelijke encyclopaedie, een parafraze van de H. Schrift, een serie Tekst en Uitleg, enkele complete Bijbelcommentaren, reeds na de oorlog twee nieuwe vertalingen van het Nieuwe Testament en een van het Oude Testament, talloze theologische publicaties en een heirleger van kerkelijke bladen. Men zegt dat ze nog gelezen worden ook.

Zo iets kan alleen in een land, welks bewoners vroeger leerden spellen teneinde de Statenbijbel en Calvijns Instituut te kunnen lezen.

Maar dan mogen wij ons vandaag wel eens bezinnen op onze christelijke persvrijheid. Want een kostbaar goed vereist nauwgezet beheer, wil het kostbaar goed blijven.

De pers is eigenlijk weinig anders dan een geschreven en gelezen gesprek, simultaan gespeeld tussen enkele schrijfmachines en duizenden deelnemers. Het contact is in hoofdzaak monopleurisch, maar de weg terug staat te allen tijde open: voor brieven van instemming of afkeuring, voor correcties, voor vragen, voor aanvullingen, voor berichtgevingen, en voor opzeggingen ook. Als het goed is vinden we dus geen eenrichtingsverkeer.

Toch is deze gespreksvorm afhankelijk van de bekwaamheid om te spreken enerzijds, en de bereidheid om te luisteren aan de andere kant. Waar geen oor is, is geen mond; en omgekeerd.

Wát moet nu in zulk een gesprek behandeld worden? Moeten de schrijvers alles of in hoofdzaak schrijven, hetgeen de lezers het liefste lezen? Of behoren de lezers slechts te lezen, hetgeen de schrijvers bij voorkeur schrijven?

Ik geloof, dat we hierin niet losbandig mogen zijn.

Ik geloof, dat in de christelijke pers — en nu bedoel ik met name niet de dagbladpers, maar de periodieken — vooral moet worden gesproken over de **achtergronden** van onze gebruikelijke dagelijkse gesprekken. Over de **normen** van onze omgangs-gesprekken worden wij in de kerk in hoofdzaak onderwezen. Over de achtergronden daarvan moet de christelijke pers ons breder onderwijzen. Met andere woorden de verwerkelijking van onze christentaak in de gegeven maatschappij, de realisering van onze vrijheid te midden van een wereld vol van satanische bindingen, de gehoorzaamheidspolitiek van Gods kind, in een wereldgebeuren, dat naar de jongste dag snelt, dat alles moet ons helder worden gemaakt in onze christelijke pers.

Natuurlijk is het voor een predikant wel eens moeilijk, de grens te trekken tussen zijn kanselwerk en zijn perswerk; temeer waar elk predikant van nature en ambtshalve een geschikt persschrijver wordt geacht te zijn. Maar in het algemeen zou ik willen stellen dat een periodiek, hetwelk zich beperkt tot Schriftverklaring, niet meer dan een kerkblad is; zoals een preek, die zich slechts met de vaart der volkeren bezig houdt, niet meer dan een politieke babbelen kan worden genoemd.

Voor beide zaken neme men trouwens vakmensen. Een periodiek legge men bij voorkeur niet in handen van onze predikanten (of zij moesten tot een andere staat des levens zijn overgegaan en bovendien onbetwiste schrijvers zijn) — zoals wij onze preekstoelen bij voorkeur niet open stellen voor politici of romanschrijvers. Cultus en cultuur, hoe nauw ook aan elkander verwant, bloeien beide het best op eigen terrein.

Dit betekent zeker niet dat de schrijver op maandag vergeet, wat Gods Woord hem op zondag heeft geleerd. Integendeel, zijn perswerk is zijn proefwerk, dat moet uitwijzen of hij goed heeft geluisterd. Want als hij spreekt, dan moeten het woorden zijn als van God; als hij met zijn perswerk zijn naaste zal dienen, kan dit alleen als vrucht des Geestes gebeuren; in alles moet hem Gods eer voor ogen staan (1 Petr. 4 : 11).

Dat kost wel enige moed. Want wie gesproken, wie geschreven heeft, is zijn geesteskind kwijt en staat op de tocht. Zijn woorden zijn in handen van vriend en vijand gekomen: om ze te bewaren dan wel om ze te misbruiken, ad libitum. Toen Calvijn aan het eind van zijn leven beleed, dat al zijn werken waardeloos waren geweest, voegde hij er aan toe: mijn vijanden zullen deze belijdenis wel weer tegen mij gebruiken!

Er is dan ook een uitgebreide techniek ontwikkeld, om iemand met zijn eigen woorden te beschuldigen, hem zijn eigen vonnis te laten opstellen, ondertekenen en uitvoeren, en hem zo dood te slaan. Het woordeke „dus” wordt als een machtige toversleutel gebruikt.

Maar dit mag een schrijver niet beletten te schrijven. De liefde tot de broeders drijft de vrees voor de vijanden uit. De christelijke schrijver stelt zijn hebben en houden in handen van zijn getrouwe Schepper, steeds het goede doende (1 Petr. 4 : 19). Daarbij moet onze persschrijver zich uiteraard dagelijks onderwerpen aan Gods normen; moet zich steeds afvragen, wat de HEERE wil dat geschreven zal worden.

En de lezer moet niet met het rode potlood in de hand op de ketterjacht gaan — maar in voorzichtig vertrouwen nagaan, of de Schrift inderdaad is gerespecteerd.

Want niet alleen schrijvers, maar ook lezers struikelen dagelijks in vele dingen. Het is voor een ingewijd inquisiteur niet moeilijk, om beide categorieën wegens ketterijen te vangen. De schrijver zal — met zijn eenzijdige tekening der dingen — ongetwijfeld Gods volle raad niet in elk artikel tot uitdrukking kunnen brengen; zijn kennis is stukwerk, zijn profetie ten dele. Maar de lezer, die slechts wil lezen datgene, waarvan hij reeds lang overtuigd is, en daartoe de mug uitzift, zou kunnen stikken bij zijn pogingen om de kameel door te zwelgen.

Ook in deze omgang zullen wij elkander aannemen, zoals Christus ons heeft aangenomen. En wil de een eens iets anders lezen, en de ander liever oude koek opbakken, dan geldt voor beiden Schopenhauers wijsheid: dat men het slechte nooit te weinig — en het goede nooit teveel kan lezen.

Maar „elkander aannemen” betekent dan ook verdraagzaamheid in schrijven en in lezen; met elkaar omgaan als met mede-erfgenamen van het eeuwige leven.

(Wordt vervolgd)

D. W. L. M.

BOEKBESPREKING

Commentaar op het Nieuwe Testament. **Efeziërs**, door Dr F. W. Grosheide.

Kolossenzen, door Dr Herman Ridderbos. Uitg. J.H.Kok, Kampen. Prijs geb. f 12.75.

Bovengenoemde verklaringen zijn in één band uitgegeven in de bekende serie van wetenschappelijke commentaren. Ze zijn bestemd voor gebruikers die Grieks kennen en daarom is bespreking in Opbouw enigszins moeilijk. Maar het werk is ons ter bespreking toegezonden en ik zal proberen er iets van te zeggen, zonder de lezers met Grieks bezig te houden.

Wat het eerste deel, van prof. Grosheide, betreft kan met waardering vastgesteld worden, dat hij de „Korte Inleiding” werkelijk kort heeft gehouden. Gewoonlijk worden de bekende inleidingsvragen beantwoord met onderstellingen, die ons niet veel wijzer maken. Het zou wel interessant zijn eens te onderzoeken hoeveel gebruikers van commentaren de inleidingen lezen. Het resultaat zou wel niet erg bemoedigend zijn voor de schrijvers.

Dat deze commentaar in geen pastorale bibliotheek mag ontbreken zou ik niet durven zeggen. Wie de oudere verklaring van prof. J. A. C. van Leeuwen gebruikt zal hier niet zo veel nieuws vinden, dat hem werkelijk verder brengt. Daarmee is geen kwaad van deze nieuwe commentaar gezegd. Maar er zijn nu eenmaal kwesties, die altijd weerkeren en nooit bevredigend worden opgelost. Laat ik een voorbeeld noemen. In Ef. 1 : 21 is sprake van „alle overheid en macht en kracht en heerschappij en alle naam, die genoemd wordt niet alleen in deze, maar ook in de toekomstige eeuw”. In Kol. 1 : 16 worden genoemd: „tronen... heerschappijen...

overheden... machten". We zouden graag willen weten, welke machten Paulus hier op het oog heeft. M.i. zijn we nog niet verder gekomen dan prof. van Leeuwen, die in zijn verklaring opmerkte: „Wat de apostel wil zeggen is dit: welke machten van engelen en geesten men ook mene te kennen, invloed of betekenis voor het heil hebben zij in geen geval. Ook zij zijn aan de Christus onderworpen; welke machten of krachten zij bezitten en uitoefenen, het is toch altijd in ondergeschiktheid aan Hem, zij hebben een zekere betrekking tot Hem, en wel zulk ene, die alle gedachte aan een zelfstandige, buiten Hem omgaande machtsoefening afsnijdt". (bl. 164). We zouden graag meer willen weten, maar tot onze tróost hebben we hieraan genoeg.

Vroeger heb ik al eens opgemerkt, dat wetenschappelijke verklaringen vaak weinig geven voor de praktijk van het leven des geloofs. Dat viel mij ook nu weer op, toen ik de verklaring nalas van de bekende tekst Ef. 1 : 4: „Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem vóór de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde".

Eerst zegt de schrijver van het verkiezen: „het staat a.h.w. buiten den tijd". Ik zou willen vragen wat „a.h.w." hier betekent. Staat het nu buiten de tijd of niet? Bij vs 5 zegt prof. Grosheide: „De aor. spreken van het doen Gods als historisch feit". Een historisch feit valt toch wel in de tijd. Zou dit ook niet gelden van de uitdrukking: „Gelijk Hij ons uitverkoren heeft"? Hier liggen vragen, waarmee wel niemand klaar is, maar bovengenoemde opmerkingen kloppen dunkt mij niet met elkaar. En de uitspraak op blz. 18: „Men bedenke, dat bij dit doen Gods weer elke menselijke tijdsbepaling te kort schiet", kan mij niet recht bevredigen.

Maar ik wou iets zeggen over de praktijk van het geloofsleven. Waarvoor een wetenschappelijke commentaar vaak zo weinig geeft. Dat deze tekst **troost** geeft, zegt prof. Grosheide wel. Hij schrijft: „De troost is, dat het Paulus en de Efeziërs, de nu levende mensen betreft. Het verkiezen Gods werkt nu en er zijn mensen, die weten, dat het hen betreft". Even eerder schreef hij: „Het dubbele „ons" maakt de uitspraak zeer persoonlijk. „Wij" spreekt van Paulus en de Efeziërs, bepaalde mensen, die uit andere... zijn gekozen...". Ik zou zo graag hier horen, dat heel de gemeente is verkoren. Want dat staat er toch? Het gaat hier niet om een deel van de gemeente, die men gewoonlijk „de verkorenen" noemt. Maar Paulus schrijft duidelijk, dat God de gemeente van Efeze, aan wie Paulus de brief schrijft, heeft uitverkoren. Velen zitten nog altijd met „de verkiezing", omdat theologen daar wat anders van gemaakt hebben dan de Schrift leert. In deze verklaring wordt met die „velen" geen rekening gehouden. De uitdrukking „in Christus" wordt zeer kort afgedaan: „in gemeenschap met Hem". Dat is alles. Terwijl het toch zo zeer vertroostend is, dat wij „in Christus" zijn verkoren. Christus is de spiegel der verkiezing. Zij behoort niet tot de verborgen dingen, waar we langs een moeizame weg achter komen. Christus is om zo te zeggen de Uitverkorene en wie in Hem gelooft behoort tot de uitverkorenen, tot de begenadigden, die alles aan Gods verkiezende liefde hebben te danken.

Ook zou ik graag iets gelezen hebben over de **vermaning**, die in dit vers ligt opgesloten. Prof. Grosheide schrijft, dat Paulus en de Efeziërs „zijn gekozen om heilig en onberispelijk niet te worden, doch te zijn. (Mogen we daarin het blijvende in horen? „Denkelijk wel)". Ik betwijfel zeer of het zo belangrijk is dat hier van „zijn" en niet van „worden" sprake is. Evenzeer is het voor mij twijfelachtig of het „blijvende" hier uitgedrukt wordt. Dat „blijvende" hoort de schrijver ook in de uitdrukking „voor Hem" of „voor zijn aangezicht" aan het slot van vs 4. Dat houdt volgens hem in „dat er een reinigmaking is, die geldt voor God, die dus blijvend is...., hetgeen overigens nog, a.h.w. ten overvloede, in „voor de grondlegging der wereld" ligt uitgedrukt". Ik vrees, dat hier een verkiezingsleer achter zit, die niet bijbels is. Het is hier alles statisch, blijvend, onveranderlijk. Van een vermaning en aandrang om heilig en onberispelijk voor God te leven schijnt hier geen sprake te zijn. Naar mijn overtuiging is dat hier wel het geval. God verkiest

ons niet, opdat wij nu automatisch „binnen" zouden zijn. De HERE verkiest zijn volk tot dienst. Ik hoor hier iets in van het bekende: „Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader, die in de hemelen is volmaakt is". Matth. 5 : 48. En van een woord der Schrift: „Zijt heilig, want Ik ben heilig". I Petr. 1 : 16. Het schijnt, als we deze commentaar lezen, dat hier van vermaning of aandrang om heilig te leven geen sprake is. Dat schijnt niet bij verkiezing te passen. Dikwijls wordt van verkiezing zó gesproken, dat ze niets met onze verantwoordelijkheid of activiteit heeft te maken. Eerder schijnt ze alle activiteit overbodig te maken. Maar zo spreekt de Schrift er nooit van. Ook hier niet. Ik hoor hier de vermaning, juist op grond van Gods verkiezende liefde, om heilig en onberispelijk voor Gods aangezicht te leven.

Bij de verklaring van vs 5 lees ik: „We staan in heel dit gedeelte, dat over de verkiezing handelt, voor raadselen". Ik vraag mij af of dit wel waar is. Of Paulus er wel zo over spreekt. Een raadsel is een duister, onontwaaibaar ding, dat ons in de war brengt. Dat is de verkiezing niet. Dat is een wonder van Gods genade. Een betoning van grondeloze barmhartigheid. Men heeft van „de verkiezing" wel vaak een raadsel gemaakt, dat verwart en tot vertwijfeling brengt. Maar Gods verkiezing, zoals die in de Schriften is geopenbaard, is zeer troostvol. En meteen vol van heilige aandrang tot een godzalige wandel.

Als ik deze opmerkingen maak wil dat natuurlijk niet zeggen, dat er niet veel goeds in deze commentaar is te vinden. Maar we zullen deze verklaring — evenals trouwens alle andere — met oordeel moeten gebruiken.

Wat de verklaring van Kolossenzen door prof. Ridderbos betreft, hij levert zoals gewoonlijk knap werk. Naar mijn smaak is de „Inleiding" lang genoeg, maar over smaken valt niet te twisten. Op blz. 105 schrijft hij over de dwaalleer, die in deze brief bestreden wordt: „Welk karakter deze leer droeg, is ondanks de vele, niet zelden op hypothesen en speculaties berustende, uiteenzettingen, die ervan gegeven zijn, niet met volkomen, zelfs niet met enigszins bevredigende zekerheid, vast te stellen. Wij zullen trachten, na de exegese van de desbetreffende uitspraken, de uit de tekst voortvloeiende gegevens zo goed mogelijk tot een eenheid samen te vatten. Vooruitgrijpend daarop, kunnen wij hier over het algemeen karakter van deze haeresie het volgende vaststellen". Het komt mij voor, dat deze vaststelling in de Inleiding had kunnen ontbreken en dat een samenvatting na de exegese voldoende was.

Bij 1 : 16, waar sprake is van tronen enz., schrijft prof. Ridderbos: „De bedoeling van de apostel is niet een systematische classificatie van de hemelse engelenmachten te geven, maar, zoals ook het „hetzij" aangeeft, de afhankelijkheid van alle soorten van machten, van welke verheven aard zij ook zijn en welke men voorts nog zou willen noemen, ten aanzien van Christus aan te wijzen". Daarmee ben ik het goed eens en daarbij zou ik het maar willen laten. Het heeft m.i. weinig zin allerlei hypothesen te vermelden, als het einde van de zaak toch is, dat we niet precies weten, welke machten zijn bedoeld.

Maar al sta ik wat sceptisch in dit opzicht, wie een overzicht wil hebben van de wetenschappelijke stand van zaken kan hier terecht. Een voordeel van deze commentaar vind ik, dat eerst een summier verklaring wordt gegeven, terwijl daarna — in kleiner lettertype — wetenschappelijk verantwoording volgt. Tenslotte bied ik aan auteurs en uitgever m'n excuses voor deze al te late bespreking. Gebrek aan belangstelling is in elk geval de oorzaak niet. H. J. Jager.

PERSSCHOUW

Vereniging van de Ned. Hervormde en de (synodale) Gereformeerde Kerken?

Het spreekt van zelf, dat de oproep van de zeventien predikanten om tot vereniging van de Ned. Herv. en de (synodale) Geref. Kerken te komen veel pennen in beweging bracht.

Ds W. Schouten van Utrecht schreef daarover o.a.

Ook op dit getuigenis (het getuigenis der zeventien predikanten n.l.) heeft de Amsterdamse

Pinksterprediker ingehaakt en meegedeeld dat er bij de uitgang van de kerk gelegenheid was zijn naam voor dit getuigenis en streven te geven.

Zeker. Honderden hebben de wenk opgevolgd. Naar het oordeel van een scribent in Hervormd Nederland, waaraan ik de gegevens voor dit artikel ontleen, deden zij dat niet alleen omdat zij het met dit streven eens zijn, maar ook, omdat ze dachten, dat een beweging tot hereniging alleen zin heeft, als de verantwoordelijke instanties zich hierbij gedragen weten door duizenden uit beide kerken, die ondubbelzinnig uitspreken, dat het gescheiden zijn niet langer geduld kan worden.

En toch. Niet alle kerkgangers hebben getekend. Hoevelen het niet deden onthult Hervormd Nederland niet. In zo'n grote kerk kunnen dat er ook nog wel diverse honderden geweest zijn. Stellig zullen er onder hen geweest zijn, die er geen aandacht voor hadden. Er waren echter ook anderen. Die weigerden welbewust. En uit verschillende motieven.

Sommigen verklaarden „Moeten we zo'n referendum niet in de eerste plaats organiseren met betrekking tot onze verhouding met de Remonstranten?" Een ander reageerde: „Ik bid elke morgen om eenheid met de Gereformeerden en elke avond dank ik dat het nog niet zo ver is". Ook werd opgemerkt: „Als ze uit eigen beweging komen, wil ik er nog eens over nadenken, maar ik wens zelf geen vinger naar de Gereformeerden uit te steken". En als laatste reactie geeft Hervormd Nederland dit door: „Ik voor mij heb het gevoel, dat ik, door mijn handtekening te plaatsen, verklaar, dat er in de toekomst in de kerk voor mij geen plaats is".

De verdienste van deze afwijzingen is, dat deze weigeraars in elk geval getoond hebben zich op de kwestie bezonnen te hebben. Verder hebben ze ons duidelijk gemaakt dat ze heus niet allemaal naar ons staan uit te kijken, wat sommigen onder ons zich wel eens verbeeld hebben.

Belangrijk is vooral de laatste opmerking. De man, die deze geplaatst heeft, begreep er dit van. Als wij zouden binnenkomen door de ene deur, zou hij door de andere moeten vertrekken. We kunnen ons voorstellen, dat vele Hervormden er zo over denken. Want vereniging van kerken kan alleen een feit worden, indien deze kerken en haar leden in de grond van de zaak het eens zijn over de hoofdzaken als de Godheid van Christus, het goddelijk gezag van de Bijbel, de absoluteheid van de rechtvaardiging van de zondaar door het bloed van Christus, de overgave aan Gods vrijmachtige verkiezing, het Koningchap van Christus over ons hele leven.

De actie van de „zeventien" wordt blijkbaar krachtig voortgezet. Het persbureau van de Ned. Herv. Kerk — men lette er goed op: het persbureau van de Ned. Herv. Kerk! — publiceerde het volgende bericht:

Er worden thans voorbereidingen getroffen voor 'n „hervormd-gereformeerd congres" te houden op 26 mei 1962 in Utrecht. Onder het thema „van kerken tot kerk, gehoorzaam aan een opdracht, beziel door een toekomst" zal in dit congres gesproken worden over de gescheidenheid van hervormden en gereformeerden.

Een en ander is een direct uitvloeisel van de omstreeks pinksteren uitgegeven verklaring van achttien hervormde en gereformeerde predikanten waarin o.m. werd uitgesproken dat „de gescheidenheid van hervormden en gereformeerden niet langer mag worden geduld".

Op deze verklaring is, aldus het persbureau van de Ned. Herv. Kerk, een stroom van adhesiebetuigingen ontvangen.

In oktober zal een boekje worden uitgegeven met richtlijnen voor plaatselijke gespreksavonden over het komend congres.

Men ziet de zaak wordt grondig aangepakt — geheel buiten de kerkelijke vergaderingen om. We denken in deze dagen heel vaak aan de veertiger jaren! Toen was het honderdste van wat thans in verband met de Ned. Herv. Kerken wordt aangedurd grond voor een massa-executie! De tijden veranderen snel en velen met hen.

Een noodkreet van Prof. Dijk (2)

Vorige week namen we in deze rubriek een artikel over van Prof. Dijk dat hij publiceerde in „De Bazuin". Vanwege plaatsgebrek kon van het daaraan toegevoegde onderschrift maar een klein gedeelte worden opgenomen. Hier volgt de rest.

Toen ik dit artikel las greep het mij hevig aan. Ik dacht aan gesprekken welke ik met Prof. Dijk voerde over de situatie in de Geref. Kerken toen hij nog voorzitter en ik adviseur van de Jongelingsbond was. Aan correspondentie met hem. Ook aan een gesprek na de vrijmaking. En aan heel veel van wat hij schreef. Nu reeds jarenlang. Zijn woord was steeds waarschuwend. Oproepend om de confessie vast te houden, om trouw te zijn aan het Woord van God, om gereformeerd te blijven.

Maar het heeft niets gebaat. De beweging, misschien beter gezegd: de bewegingen, welke het specifiek gereformeerde willen loslaten werden in de gebonden kerken steeds sterker, gre-

pen steeds wijder om zich heen. Ze werkten tactisch, energiek, effectief. Gesteund door de grote christelijke pers. Het geconcentreerde offensief van de midden-orthodoxie tegen de Geref. Kerken zoals die door Gods genade in Reformatie, Afscheiding en Doleantie haar stempel ontvingen en tegen de gehele gereformeerde actie wordt rusteloos voortgezet en krijgt in de gebonden kerken steeds meer effect. Was vroeger in de wereld van het christelijk onderwijs de leiding voluit in handen van Gereformeerden — ik denk aan de tijd van Kuiper, Woltjer, Bavinck — die tijd is voorbij. Prof. Waterink klaagde dat zelfs in de kringen van het gereformeerde onderwijs misschien nog slechts enkele tientallen zich bekommeren om wat de grondslagen van dat onderwijs zijn. De grote organisatie van de chr. onderwijzers wees „de doorbraak” toen het er op aan kwam niet resoluut af. De activiteiten en publicaties van mannen als Van Niftrik en Van Henkel bepalen al meer de koers. Daarvoor is enthousiasme. De idee van een christelijke universiteit wordt al feller bestreden en steeds zwakker verdedigd. De christelijke politieke actie heeft haar heldere kleuren en daarmee ook haar élan en werfkracht verloren. Tegen de on-schriftuurlijke wet op het verhaal stemde maar één anti-revolutionair — Mr Dr Meulink. In verband met de kinderbijslagwet werden door antirevolutionairen voluit socialistische dingen gezegd. En dit alles wordt door heel velen feitelijk kritiekloos, ja, onverschillig aanvaard. Er is in het geref. volk niet meer die prachtige schriftuurlijke intuïtie, waarover Groen zich zo innig verheugde, die Kuiper tot zijn grote verbazing vond, daarna met alle macht versterkte en waarover hij zulke prachtige dingen schreef.

Wie dat alles overweegt ziet met ontzetting dat de gehele gereformeerde wereld zich in een geweldige crisis, een **grondslagen**crisis bevindt. De grote massa trekt zich van deze dingen weinig meer aan. Ze horen een paar preken — steeds meerderen maar één per zondag — kijken Trouw en De Rotterdammer even door en zijn vooral bezig met televisie, film, toneel en dans en zo.

En dit is het benauwende: er wordt tegen dat alles niet **gestreden**. Er wordt wat over geklaagd. En een beetje geprutteld. Of men gaat er zich over „bezinnen”. Maar er is niet meer het reformatorisch élan, de reformatorische kracht en vooral niet de reformatorische **boodschap**, die in een situatie als wij thans beleven alleen kracht kan doen, alleen de geesten winnen kan. Er is in dit opzicht een groot verschil tussen wat uit de kringen van de Midden-Orthodoxie komt en wat van de zijde van Prof. Dijk en zijn vrienden wordt gehoord!

Men moet het zich goed realiseren: als men die beweging tot vereniging met de Herv. Kerk, zó als ze werd opgezet, nl. met volkomen uit-schakeling van de kerkelijke vergaderingen, niet werkelijk **weerstand** dan zijn de gebonden Geref. Kerken als zodanig principiële verloren. Wie iets afweet van de geschiedenis van de „modernisering”, b.v. van de Presbyteriaanse Kerken in Amerika, ziet dat luce clarius. Het is ook daarin begonnen met een voorzichtige, geduldige activiteit. Natuurlijk had die de grote massa aanvankelijk niet mee. Maar in de leidende kringen werd de nieuwe stroming al sterker. Totdat ze zo sterk was, dat ze niet meer weerstaan kon worden. Prof. Dijk weet daar alles van. Hij kent de historie van de fatale Auburn-declaration. En de strijd van Gresham Machen en de zijnen tegen de opkomende vloed, die ten slotte op diens schorsing uitliep.

In zijn noodkreet over de situatie in eigen kerken spreekt Prof. Dijk ook over de Asser besluiten inzake een eventuele samenspreking. Hoe „Opbouw” daarover denkt is bekend. Wij zijn ook van oordeel dat een samenspreking **om tot hereniging te komen** op de grondslag van de besluiten van de synoden der gebonden kerken onmogelijk is. Wij zien voorts ook scherp en met zorg de ontwikkeling der dingen in de gebonden kerken. Maar we hadden zo graag gehad, dat de Asser synode een bewogen appél had laten uitgaan tot de synodaal gebonden kerken en kerkleden waarin het „gij zijt ons onverschillig” en het „wij laten u niet los” en het „wij worstelen om het goede voor U te zoeken” helder en duidelijk doorstraalde. Wij zouden de synodaal gebonden kerken graag onder veel zwaardere druk hebben gezet en hen veel scherper, n.l. meer evangelisch, hebben toegesproken.

We laten dat nu evenwel alles even buiten beschouwing. We vragen er nu alleen aandacht voor, dat Prof. Dijk van de contact-weigering door de Asser-synode schrijft, dat ze ontstellend is, gespeend aan de christelijke ootmoed en liefde, in strijd met de eis van het evangelie, enz. In verband met deze reacties zou men Prof. Dijk willen vragen: kunt U het zich nu enigszins voorstellen hoe het hun te moede was, die het voor 16, 17 jaar beleefden, dat de synoden niet wilden doorspreken — hoezeer men deze daarom had gesmeekt — en dat toen niet alleen het gesprek werd afgekap, maar bovendien honderden uit het ambt werden gestoten? Dat is toch minstens 1000 x erger als niet langer willen spreken. Ik althans wens zo'n schorsing mijn ergste vijand niet toe. Ik weet het: voor velen is het „per-

soonlijke” uit deze bittere levenservaring weg. Ze willen van harte vergeven en vergeten wat hen betreft. Maar het **was** heel érg! Christus werd daardoor bedroefd. En aan de kerk werd onnoemelijk veel en onherstelbare schade toegebracht. En wat zou momenteel de situatie radicaal anders zijn als dat eens werd erkend!

En men zou behalve dit Prof. Dijk nog wat anders willen vragen. Hij kent uiteraard de „Verklaring van Gevoelen” van de bezwaarden van destijds. Daar staat in wat deze leerden omtrent belofte en doop. Omdat dezen wat in die Verklaring staat vasthielden en daarom en in zoverre niet konden aanvaarden wat in de leer-uitspraken werd uitgesproken werden ze geschorst. Men zou nu willen vragen: wie wijken naar Prof. Dijk's opvatting verder af van de gereformeerde confessie die bezwaarden van toen of zij, die, op de wijze waarop ze dat publiceerden, op hereniging met de Herv. Kerk van nu aandringen en daarom heel de idee van een gereformeerde, belijdende kerk dubieus stellen? Wie betekenen een groter gevaar voor het gereformeerde leven? Maar wat **doet** men nu ten aanzien van de laatste? Er worden ongetwijfeld enkele artikelen in de krant tegen geschreven. Maar ze zijn zeer welwillend. Als de strevers naar eenheid in het bericht van het persbureau van de Ned. Herv. Kerk een proefballonnetje hebben opgelaten dan kunnen ze tevreden zijn. Want het is hun dan nu reeds duidelijk geworden, dat ze met hun destructief werk voort kunnen gaan zonder vrees voor „kerkelijke maatregelen”.

Er is nog iets anders dat mij trof bij het lezen van het artikel van Prof. Dijk. Of, beter gezegd: iets wat mij reeds jarenlang heeft beziggehouden en waarover ik reeds meermalen schreef kwam mij opnieuw scherp voor de geest te staan.

Het is dit, dat in de dertiger jaren de bezwaarden uit die dagen de laat ik maar zeggen „trouwe kuyperianen” als één man tegenover zich zagen staan. Ridderbos Sr, Grosheide, Aalders, Dijk, Kraan, enz. Over Prof. H. H. Kuiper en Prof. Hepp spreek ik in dit verband liever niet. Van Prof. Dijk is het woord dat het in de veertiger jaren ging om „het heilig patrimonium” der kerk, dat het koste wat het koste moest worden bewaard.

Allen die toen reeds „oecumenisch” gezind waren schaarden zich in de veertiger jaren gans getrouw aan de zijde van deze kuyperianen en stredden en schorsten van ganser harte mee tegen die verschrikkelijke „bezwaarden”. Ik heb er in die dagen meermalen op gewezen, dat zij die toen de „erfenis van Kuiper” wilden bewaren in de ontwikkeling der dingen een afschuwelijke desillusie zouden beleven! Het artikel van Prof. Dijk is nu een bewogen expressie van deze illusie. Het laat zien waar zijn medestanders uit 1944 thans zijn beland en hoe Prof. Dijk daarover oordeelt! Prof. Dijk ziet het voor zijn ogen afspeelen, dat door vele van zijn medestrijders van 1944 thans op de kerken van Afscheiding en Doleantie een aanval wordt gelanceerd, waarbij vergeleken wat in de veertiger jaren geschiedde **in zijn ogen** slechts kinderwerk moet zijn.

Het is inderdaad een katastrofaal gebeuren in de gereformeerde wereld — er schuilt behalve veel zonde en dwaasheid van mensen ook een geniale taktiek van de duivel in — dat zij, die met alle gebrek en zwakheid gereformeerd wilden blijven, uit elkaar werden geslagen met als dominerend resultaat, dat zij die in de gebonden kerken geporteerd zijn voor de theologie van Karl Barth, de moderne oecumenische beweging en thans onder de vlag en met de hartelijke steun van de midden-orthodoxie op vereniging met de Ned. Herk aanwerken, ten volle hun kans krijgen en zonder vrees voor daadwerkelijke kerkelijke reacties hun gang kunnen gaan in het doen ondergaan van de oude gereformeerde kerken.

En terwijl deze „linkse” beweging in de gebonden kerken zich al meer ontplooit troost Prof. Dijk zich met het slagen van de financiële actie voor kerkbouw! Persoonlijk sla ik zo'n actie als teken van goed kerkelijk leven niet zo hoog aan. Als men maar goed reclame maakt dan lukt zo iets altijd. Zeker in een tijd van hoogconjunctuur. Het is voorts plezierig aan iets mee te doen dat lukt. Geld geven is bovendien 't allermakkelijkste in een geestelijke actie. En hoeveel zelfstreling er in het meedoen van zo'n actie zit weet ieder die wel eens goed naar Johan Bodegraven en de reacties op zijn akties heeft geluisterd!

En als Prof. Dijk zo lovend schrijft over de zending dan kan en mag men daarbij niet vergeten, dat tegelijk met het uitkomen van zijn artikel een bericht in de pers cirkuleerde, dat in New Delhi de defetieve één wording van Internationale Zendingsraad en Wereldraad een feit zal worden. De Internationale Zendingsraad waarmee ook de synodaal-gereformeerde wat haar zendingsarbeid betreft innig is verbonden!

Dit waren een paar dingen die mij als vanzelf voor de geest kwamen, toen ik het art. van Prof. Dijk las.

Laat ik erbij mogen zeggen, dat ze opkwamen bij iemand die vurig hoopt dat het echt-gereformeerde in zijn diepte en wijdsheid weer vat op de geesten zal krijgen, of, anders gezegd die

hoopt dat het essentiële van Kuipers levensarbeid niet zal verloren gaan en dat niet door de tegenwoordige al sterker optredende destructieve krachten en akties het gehele gereformeerde leven in de politiek, het sociaal-economische leven, de wetenschap en het onderwijs ten slotte zal ondergaan.

C. V

KERKNIEUWS

NAAR EEN EIGEN TEHUIS....

ook in vakantietijd.

De Gereformeerde Reisvereniging heeft met de door haar georganiseerde reis naar Bad Grund aan de deelnemers weer een mooie vakantie bezorgd. Het tehuis heeft in de genoten ontspanning mogen delen, want via ds J. M. Beekman te Arum ontvingen wij f 21,50 als opbrengst van een gehouden collecte voor het kindertehuis.

Een ander stuurde „een klein deel van mijn vakantiegeld voor een klein deel van een eigen tehuis”.

Ja, de vakantietijd bezorgde ons vele „vertederingen”. Dit is een woord dat wij slechts in bepaalde omstandigheden plegen te bezigen. De Vlaming durft het ook te gebruiken bij meer zakelijke onderwerpen. Wij willen hem in deze graag volgen, want de vele reacties van de laatste weken hebben ons vertederd. Leest U zelf maar.

Als antwoord op ons stukje „Wat niet in de krant stond”: „Zegen nog een overheid te mogen hebben, waaronder wij ook t.a.v. regelingen betreffende onze kinderverzorging „een stil en gerust leven mogen hebben”.

Een vader schrijft: „2e en 3e betaling namens Jan en Herman”. Namens N.N. schrijft een predikant: „Voor het te stichten kindertehuis van N.N. voor elk zijner kinderen f 10,— (er volgen nog 3 x f 20,— D.V.). Ter navolging overigens”. Met deze pastorale toepassing willen wij gaarne instemmen. Want wat deden deze ouders? Zij overhandigden aan hun dominee niet een gift bij de geboorte van een zoon of dochter; wat zij deden en nog hopen te doen is een actie met terugwerkende kracht. Ja, ouders, wij zegen het de predikant nog eens na: TER NAVOLGING!

Dit laatste geld ook voor die broeder die schrijft: „Enige bouwstenen voor Uw Stichting”. Hij stuurde f 50,—. Een bruidspaar schrijft: „Gecollecteerd op het huwelijksfeest. Veel zegen op Uw werk”. Dan waren er weer al die dankbare vaders en moeders, omdat een zoon of dochter hun werd gegeven. Ieder van hen drukte zich op zijn of haar eigen stijl uit. Wat zij schreven vormt tezamen een lied vol van dankbaarheid.

Twee meisjes zaten te zuchten voor een examen. Zij hadden een scriptie geschreven en tot overmaat van ramp werd de leraar ziek die had toegezegd hun werkstuk te zullen doornemen. Zij vonden een ander en mochten slagen. Resultaat?, f 25,— voor het tehuis.

Zo zou er in deze vakantietijd nog meer te verhalen zijn, doch laten het hierbij. Onze gedachten richten zich weer op de toekomst.

Van de **Kerken** mochten wij de afgelopen weken maar zeer **weinig** vernemen. Daarom: broeders, met het verstrijken van de ambtelijke rust vertrouwen wij op een weer toenemende belangstelling voor die kinderen, waarvoor wij met een variant op Matth. 25 mogen zeggen: Geeft gij hun een tehuis.

Verantwoording tot 12 augustus:

Ontvangen van kerken	f 101.232,38
Ontvangen van particulieren	f 17.158,15
	f 118.390,53

Bijdragen kunnen worden gestort op postrekening nr 52325 ten name van Stichting Gereformeerde Kinderbescherming te Utrecht.

Adressen. Amersfoort-West: Diakonie, secretaris S. P. van Ginkel, Papaverstraat 15; Kand. **P. Deddens**, Vloeddijk 32, Kampen; **Trebeek-Brunsum:** P. Plieger, W. de Katstraat 22, Trebeek, tel. 0448-2187.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op giroreken. 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met vermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. j. Studenten abonnement f 6.- per jaar.

Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.